

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Historický ústav

Bakalářská práce

**Vysídlení německého obyvatelstva na Chebsku
1945 - 1948**

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Rauchová, Ph.D.

Autorka práce: Ivana Rambousková

Studijní obor: Historie

Ročník: 4.

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 29. 4. 2011

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní doktorce Jitce Rauchové, Ph.D. za její velmi cenné rady a připomínky, ochotu a trpělivost při vedení této bakalářské práce. Mé poděkování dále patří zaměstnancům Státního okresního archivu v Chebu za vždy ochotnou pomocnou ruku. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za jejich podporu a trpělivost.

Anotace

Vysídlení německého obyvatelstva na Chebsku 1945 – 1948

Předkládaná bakalářská práce se zabývá česko-německými vztahy po druhé světové válce, zejména lety 1945 – 1948. Zaměřena je na smutnou dohru druhé světové války, kdy došlo k největšímu přesunu osob v dějinách českého státu – odsunu sudetských Němců.

V první části bakalářské práce je nastíněna charakteristika doby, která předcházela vývoji událostí, které vyústily nástupem Adolfa Hitlera k moci a druhou světovou válkou. Dále popisuje první myšlenky odsunu, které byly zformulovány exilovým prezidentem Edvardem Benešem v Anglii a atmosféru, která ovládla český národ po skončení druhé světové války. Nenávist a touha po odplatě za roky útisku nacistickým Německem vyvrcholilo odsunem asi 2,2 miliónu německých obyvatel. Dále se první část práce zabývá příčinami, průběhem a důsledky vysídlení Němců z Československa.

Druhá část je pak zaměřena na poválečnou situaci na Chebsku, kdy Cheb, jako město s téměř výlučně německým obyvatelstvem, nezažil „živelný“ odsun, jaký proběhl na většině zbylého území Československa. Tato část ve stručnosti nastiňuje obraz předválečné situace na Chebsku, osvobození americkou armádou a především provedení odsunu Němců z tohoto území.

Annotation

Displacement of German population in Cheb region 1945-1948

The handed bachelor's work concerns with Czech-German relationship after Second World War particularly between years 1945-1948. It is focused on the sad sequel of Second World War when occurred the biggest transport of people in the Czech state history- displacement of Sudeten Germans.

In the first part of my work is sketched the characteristic of the period which preceded turn of events. These events resulted with the start of Adolf Hitler's power and with Second World War. Then I described the first ideas of displacement which were formulated by exile President Edvar Beneš in England and also by the atmosphere, which took control over Czech nation after the end of Second World War. Hate and desire for the revenge for repression years caused by Nazi Germans culminated by displacement of 2,2 million of German population. The first part also concerns with the causes, course and consequences of Germans' displacement form the Czechoslovakia.

The second part is focused on the post-war situation in Cheb region. Cheb, which was the town with almost exclusively German population, did not experience "unrestrained" displacement which took place in the majority of the Czechoslovakia. This part briefly sketched the picture of the pre-war situation in Cheb region, release by American army and first of all the accomplishment of displacement of Germans from this region.

Obsah

Úvod	7
1. Odsud Němců z Československa – příčiny, průběh a důsledky vysídlení	12
1.1. Česko-německé vztahy po první světové válce.....	12
1.2. Od Mnichovské konference k první myšlence odsunu	14
1.3. Mezinárodní souvislosti odsunu	16
1.4. Neuspořádaný, tzv. „divoký“ odsun 1945	23
1.5. Organizovaný odsun 1946 – 1947	36
2. Chebsko a odsun německého obyvatelstva	42
2.1. Situace na Chebsku před druhou světovou válkou	42
2.2. Chebsko osvobozované a osvobozené	46
2.3. Chebsko v prvních poválečných měsících a „divoký“ odsun německého obyvatelstva	50
2.4. Průběh organizovaného odsunu chebských Němců	56
Závěr	64
Prameny a literatura	66
Seznam zkratk	69
Seznam příloh	70
Přílohy	72

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila poválečnou situaci na Chebsku, zejména jsem se zaměřila na odsun německých obyvatel z této části republiky. Město Cheb leží na hranici s Německem a do konce druhé světové války nikdy nebyl vyloženě českým územím, ale tvořil spíše přechod mezi Bavorskem a západními Čechami. Německá otázka je v západních Čechách dodnes velmi aktuální. Historie a kulturní dědictví, které ovlivňují občany bývalých Sudet, jsou postaveny na kořenech spolupráce a dlouhých let soužití Čechů s Němci.

Cheb byl na konci druhé světové války osvobozen americkou armádou, tato skutečnost pak velmi ovlivnila situaci ve městě. Němci nebyli veřejně lynčováni, ani nesmyslně vražděni, neboť Američané přísně dohlíželi na pořádek a dodržování základních lidských práv chebských Němců. Ovšem více než polovina obyvatel chebského okresu byla nucena opustit z hodiny na hodinu své domovy, zanechat tu majetek, který německé rodiny vlastnily i po několik generací a odejít do neznáma. Několik stovek německých rodin, ale na Chebsku zůstalo. Jednalo se zejména o smíšená německo-česká manželství a mnoho mých chebských přátel má německé kořeny. Naopak hodně nynějších, původem českých, obyvatel Chebu přišlo po druhé světové válce osidlovat prázdné pohraničí.

K výběru tohoto tématu bakalářské práce mě inspirovaly i události, které v posledních letech ovlivnily chebské veřejné dění. Jedná se zejména o zřízení válečného hřbitova, kde byli pohřbeni Němci, kteří ve druhé světové válce padli na českém území.¹ Dále pak šlo o rekonstrukci starého německého hřbitova, a ovlivnilo mě i setkávání s bývalými chebskými Němci a jejich vyprávění, když jsem pracovala jako průvodkyně na zámku Kynžvart. Myslím si také, že otázka odsunu Němců je dodnes velmi palčivá, tato doba není ještě zapomenuta, ale nejhorší křivdy už stačil zacelit čas, a tak je příhodné toto téma otevřít a začít o něm diskutovat.

Svou bakalářskou práci jsem rozdělila do dvou hlavních částí. První se týká všeobecného kdy, jak, proč k odsunu Němců došlo a jak vysídlování probíhalo a jaké mělo důsledky pro pozdější Československou republiku. První kapitola se zabývá popisem doby, která nakonec vyústila ve vyhnání Němců z Československa.

---

¹ Chebský hřbitov pro padlé německé vojáky byl zřízen v roce 2010.

Položila jsem si otázku, jak vypadaly česko-německé vztahy po první světové válce a proč došlo k událostem, které vyvrcholily založením Sudetoněmecké strany a v konečném důsledku vypuknutím druhé světové války.

Druhá kapitola a třetí kapitola první části práce jsou věnovány prvním návrhům poválečného transferu německého obyvatelstva, jehož myšlenka byla propagována obzvláště Edvardem Benešem a členy londýnské exilové vlády a později také československým odbojem. Třetí kapitola je zaměřena na mezinárodní vztahy a souvislosti doby. Zajímalo mě, kdy se myšlenka odsunu zrodila a kdy bylo jasné, že k vysídlení německého obyvatelstva opravdu dojde. Dále jsem se zaměřila na vztah Beneše a sudetoněmeckého politika W. Jaksche. Zajímala mě i zahraniční politická situace druhé světové války a to, jak Beneš dokáže svůj plán prosadit u hlavních světových velmocí.

Čtvrtá kapitola se zabývá tzv. „divokým“ odsun Němců z Československa. Pokusila jsem se popsat, k jakým aktům násilí a bezpráví v prvních letních měsících roku 1945 docházelo. Kde se odehrávaly nejtragičtější události odsunu, kolik Němců tento osud postihl, jaká situace po válce nastala a proč zločiny páchané na Němcích nebyly nijak trestány? To jsou otázky, které jsem se pokusila zodpovědět v této kapitole. Dále jsem se věnovala vzniku a funkci internačních, sběrných i pracovních táborů a v neposlední řadě popisu toho, jak „divoký“ odsun probíhal.

Poslední kapitola první části je věnována tzv. „organizovanému“ odsunu německých obyvatel z Československa. Ten započal v srpnu roku 1945, ovšem jeho vrchol probíhal v letních měsících roku 1946. Zde jsem se zaměřila na počty odsunutých, jak byly jednotlivé osoby evidovány a vybaveny pro odsun, jak tento transfer probíhal, kdo se ho účastnil a kdo ho zajišťoval. V neposlední řadě jsem se zajímala i o to, jaký dopad na československou ekonomiku mělo rychlé vysídlení tak obrovského počtu obyvatel německé národnosti.

Ve druhé části mé bakalářské práce jsem se zaměřila na totéž období, tedy roky 1945 – 1948, na Chebsku. První kapitola druhé části se zabývá předválečnou situací a vzájemným soužitím Čechů s Němci v tomto regionu. Zajímalo mě, jak ovlivnila Chebsko hospodářská krize 30. let 20. století, která postihla celý svět. Dále mě zajímalo, jak se situace vyhrotila a jakým způsobem se změnila politická a hospodářská situace v Chebu a jak vypadalo nové správní členění Chebska po jeho připojení k Sudetám v roce 1938.

Druhá kapitola je zaměřena na osvobození Chebska americkou armádou. Pokusila jsem se popsat, jak změnily poslední válečné operace vzhled města. Zaměřila jsem se také na to, jak probíhaly boje o osvobození Chebu a jeho obrana posledními příslušníky Wehrmachtu.

Třetí kapitola je popisem nejrůznějších poválečných omezení a restriktivních opatření, která se týkala německých obyvatel. Tato kapitola se zaměřuje také na „divoké“ vysídlení sudetských Němců. Položila jsem si otázku, do jaké míry probíhal odsun na Chebsku jinak, než ve zbytku republiky a čím byla tato odlišnost způsobena. Dále jsem se zaměřila na to, jak se změnila poválečná skladba obyvatel a jak těžký byl úděl chebských Němců v roce 1945.

Poslední kapitola se zabývá tzv. „organizovaným“ odsunem sudetských Němců z Chebu a okolí. Zaměřila jsem se na každodenní život zadržovaných v několika chebských sběrných a jednom internačním táboře, na práci, kterou museli Němci vykonávat, a největší pozornost jsem věnovala tomu, jak probíhal odsun. Do jakého pásma bylo odsunuto nejvíc chebských Němců a jaké důsledky mělo vysídlení města pro jeho pozdější vývoj?

Historických prací, které se alespoň okrajově zabývají odsunem Němců z Československa, existuje poměrně hodně. V první části mé bakalářské práce, která se odsunem zabývá všeobecně, mi byla velmi nápomocna díla Tomáše Staňka (Staněk, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945 - 1947*, Praha 1991.; Týž, *Vysídlení Němců z Československa*, Ostrava 1992.) a dále pak články tohoto samého autora, které uvádím v seznamu literatury. Další prací, ze které jsem hojně čerpala, je dílo, které editovali Zdeněk Beneš a Václav Kural (Beneš, Z. – Kural, V. (edd.), *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*, Praha 2002.) Krátké kapitoly o odsunu Němců se nachází v dílech Karla Kaplana (Kaplan, K., *Československo v letech 1945 – 1948*, Praha 1991., Týž, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Praha 1990.) K popisu utrpení Němců, které zažili bezprostředně na konci druhé světové války, jsem použila sbírku vzpomínek, kterou editovala Sidonie Dědinová (Dědinová, S., *Slyšme i druhou stranu*, České Budějovice 1991.) V první kapitole, která se zabývá událostmi, předcházejícími druhé světové válce, jsem použila práci Věry Olivové (Olivová, V., *Dějiny Československa od roku 1918 do roku 1945*, Praha 1967.) a dobovou historicko-filozofickou studii Emanuela Rádla (Rádl, E., *Válka Čechů s Němci*, Praha 1993.) K citacím z poznámek Edvarda Beneše jsem použila

dvě knihy jeho vzpomínek (Beneš, E., *Odsun Němců*, Praha 1995., Týž, *Odsun Němců z Československa*, Praha 2002.)

Ve druhé části práce jsem nejvíce využívala archivních pramenů. Ke vzniku této práce jsem použila dva fondy (Okresní národní výbor, Městský národní výbor) ze státního okresního archivu v Chebu. Nejvíce informací jsem získala z kronik města Chebu, náležících do druhého jmenovaného fondu. Další cenné informace se nacházely v zápisech z plenárních schůzí Okresní správní komise v Chebu, zápisech ze schůzí Okresního národního výboru, v nejrůznějších seznamech (at' Němců, kteří mají být odsunuti nebo těch, kteří byli z odsunu vyjmuti, seznamu antifašistů, specialistů, atd.) a zápisech ze sběrného a internačního tábora v Chebu, náležejících do fondu ONV.

Druhou část jsem také doplnila cennými údaji z regionální literatury. Hojně jsem využívala dílo Jitky Chmelíkové (Chmelíková, J., *Osvobození – Cheb*, Cheb 2005.) Dále článek Antonína Faltysa (Faltys, A., *K problematice hospodářské struktury Karlovarska na počátku nacistické okupace*, *Minulostí západočeského kraje* 4, 1966, s. 63 - 68.) V orientaci situace poválečného Chebu mi pomohla práce Václava Jiříka (Jiřík, V., *Kupředu levá*, Praha 2008.) K přehledu německých názvů a také k vytvoření obrazu vylidněného poválečného Chebska, jsem použila dílo Jaromíra Boháče a Romana Salamanczuka (Boháč, J. – Salamanczuk, R., *Zmizelé Chebsko*, Cheb 2007.) K problematice odsunu Němců a nových osídlenců západních Čech jsem použila článek Jaroslava Tomse (Toms, J., *K problematice odsunu Němců a osídlování Karlovarska (1945 – 1953)*, *Minulostí západočeského kraje* 21, 1985, s. 39 – 40.) K popisu předválečných dějin Chebu mi pomohla také diplomová práce Martina Flašky (Flaška, M., *Chebsko po květnu 1945*, Diplomová práce PF JČU, České Budějovice 2009.)

Pramenná základna v chebském archivu je velmi široká. Bohužel, ale některé velmi důležité prameny nejsou do dnešní doby dochovány v ucelené podobě. Jedná se zejména o seznamy všech odsunutých německých osob. Není proto možné zjistit přesný počet lidí, kteří byli po druhé světové válce nuceně vysídleni. Myslím si ale, že téma odsunu je velmi zajímavé a vhodné pro zpracování i obsáhlejších prací, než je bakalářská. S prameny by se jistě dalo dále pracovat, zejména k popisu každodenního života chebských Němců, a to jak před druhou světovou válkou, během ní a následně po jejím konci. Dalším zajímavé prameny se naskytly k vlastnictví Němců, jejich dluhů, které po sobě

v Československu zachovali. A neméně zajímavé by bylo pustit se po stopách těch, kteří hrdinně vzdorovali nacistům – chebských antifašistů.

Do dnešní doby neexistuje historická práce, která by se věnovala výlučně odsunům Němců ze západních Čech, respektive z Chebska. Pevně doufám, že má bakalářská práce bude alespoň malým přínosem k dějinám česko-německých vztahů na Chebsku a také, že bude malým dárkem Chebu k jeho letošnímu devítistému padesátému výročí.

1. Odsun Němců z Československa – příčiny, průběh a důsledky vysídlení

1.1 Česko – německé vztahy po první světové válce

Vývoj v Československu po první světové válce ovlivnila národnostní skladba jeho obyvatelstva. Tyto nacionální skupiny, které se náhle ocitly za hranicemi nově vzniklého státu, získaly na základě speciálních ustanovení mírových smluv tzv. menšinový statut.² Podobu menšinových práv zakotvovala a garantovala také nová československá ústavní listina z 29. února roku 1920. Tzv. pohraniční menšiny, ať už se jednalo o Němce, Poláky nebo Maďary, politicky i ideově inklinovaly ke svým „mateřským“ národům v okolních zemích a v jejich prostředí se tak prosazovaly odstředivé tendence.³ Tyto tendence podporovala nejrůznější nacionální hnutí, jež byla v kontaktu se svou mateřskou zemí.

V případě sudetských Němců, kteří ovšem netvořili sídelně ani sociálně nebo kulturně jednotné společenství, převládly se vznikem Československé republiky snahy oddělit se od nového státu a připojit jeho okrajová území k tzv. německému Rakousku, resp. přímo k Německu.⁴

Ministr zahraničí Edvard Beneš v průběhu pařížských mírových jednání zdůrazňoval, že německá národnostní skupina bude mít v nové republice zajištěna menšinová práva, němčina se měla stát druhou zemskou řečí, a nabídl dokonce myšlenku, podle níž by mohlo dojít k uspořádání postavení minorit zavedením režimu, jenž by se blížil „švýcarskému vzoru“.⁵ V tomto případě šlo o diplomatický manévra, který měl pomoci začlenit oblasti s převážně německým osídlením k republice.

Na začátku 20. let 20. století žilo v Československu celkem 3 123 566⁶ Němců s československým státním občanstvím. Nejvíce osob německé národnosti pak žilo v českém pohraničí. Demokratická ústava a československý právní řád zaručovaly Němcům rovnost před zákonem, menšinovou ochranu, možnosti

---

² Tomáš STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, Ostrava 1992, s. 7.

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž, s. 8.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

hospodářského uplatnění i rozvoj svébytného kulturního a politického života.⁷ V okresech s nejméně 20% podílem německého obyvatelstva existovala dvojjazyčnost a možnost zřizování německých škol.

V Československu se postupně vytvořila pestrá organizační struktura běžného života německé menšiny. Němci vlastnili různá nakladatelství, tudíž byl vydáván německý periodický i neperiodický tisk.⁸

Sociální a názorová rozdílnost německého národa se odrážela také ve složení německé politické reprezentace. Na levici stála Německá sociálně demokratická strana dělnická (DSAP), němečtí komunisté byli organizováni v jednotné Komunistické straně Československa. Zájmy venkova reprezentovali agráři, středostavovské intelektuální vrstvy inklinovaly ke křesťanským sociálům, živnostenské straně a ke křesťanským sociálům.⁹ Od 20. let pak došlo také k navázání spolupráce s českými politickými stranami podle ideových příbuzností.

Již od dvacátých let se také začaly projevovat německé separatistické tendence. Beneš dokonce uvažoval o odstoupení některých oblastí se silnou německou menšinou ve prospěch Německa, výměnou za území jiná. Ač byla v Československu menšinová práva vcelku dodržována, do konce 20. let zaslali představitelé československých Němců Společnosti národů v Ženevě více než dvacet peticí, v nichž uváděly konkrétní případy porušování těchto práv.¹⁰

Česko – německé vztahy se značně přiosřily počátkem 30. let díky hospodářské krizi, jež nejdrtivěji dopadla na Sudety, tedy území s největší německou menšinou v republice. Situace vedla k obrovské nezaměstnanosti a mnoho lidí bylo nuceno žít na pokraji bída. To vedlo k vystupňování demagogie DNSAP a ke vzniku Henleinovy Sudetoněmecké strany. Nespokojenost Němců, podporovaná ještě za strany nacistického Německa, vedla k nechvalně známým událostem, které v důsledku umožnily Hitlerovi nástup k moci a vypuknutí 2. světové války.

---

⁷ Tamtéž, s. 9.

⁸ Věra OLIVOVÁ, *Dějiny Československa od roku 1918 do roku 1945*, Praha 1967, s. 177.

⁹ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 11.

¹⁰ Tamtéž, s. 13.

1.2 Od Mnichovské konference k první myšlence odsunu

29. září roku 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda. Tento den je označován za černý bod moderní československé historie. Jednalo se o odstrašující příklad politiky appeasementu¹¹, kdy bylo bez souhlasu Československa nacistickému Německu postoupeno pohraniční území a Sudety (Příloha č. 8). Mělo jít o způsob, jak zastavit a uspokojit Hitlerovy rozpínivé nároky, kterými chtěl s pomocí Henleinovy¹² Sudetoněmecké strany¹³ rozbit demokratické Československo a udělat z něj svou baštu.

Podepsání Mnichova západními velmocemi bylo obrovským zklamáním pro české politiky v čele s Edvardem Benešem, který věřil, že Velká Británie a Francie, jako vzorové země evropské demokracie, poskytnou ohroženému Československu pomoc a ochranu před Hitlerovým Německem.

Většina Němců žijících v Československu ale odstoupení Sudet vítala a vzedmutá vlna německého nacionalismu Beneše utvrdila v tom, že německou otázku bude třeba vyřešit jednou pro vždy: *„Bylo mi jasno hned po Mnichově, že až jednou půjde o odstranění mnichovské dohody a jejích důsledků, bude musit být řešena zásadně a definitivně pro náš stát i otázka menšinová a speciálně i otázka našich Němců a jeho smysl a význam pro existenci našeho státu a národa.“*¹⁴

Odstoupení Sudet ale Hitlerovy územní nároky neuspokojilo, a tak byl v březnu roku 1939 obsazen německými vojáky zbytek už tak značně okrojených českých zemí a na jejich území byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. Po okupaci českých zemí se česká politická špička přesunula do Londýna a zde bylo 9. července roku 1940 Československým národním výborem¹⁵ uznáno Prozatímní státní zřízení.¹⁶ Předsedou Prozatímního národního shromáždění se stal Jan Šrámek a prezidentem exilové londýnské vlády Edvard Beneš.

Londýnská vláda jako hlavní cíl vytkla uznání a respektování své existence evropskými velmocemi, odvolání Mnichova a jednání o poválečném uspořádání

---

¹¹ Politika usmírování nepřítele nejrůznějšími ústupky v jeho prospěch.

¹² Konrad Henlein (6. 5. 1898 – 10. 5. 1945) byl sudetoněmecký politik, nacista a přívrženec Hitlera.

¹³ Sudetoněmecká strana (německy Sudetendeutsche Partei, SdP, neformálně označovaná jako henleinovci) byla politická strana založená K. Henleinem roku 1933. Byla významným spojencem Adolfa Hitlera při prosazování nacistické politiky v Československu.

¹⁴ Edvard BENEŠ, *Odsun Němců*, Praha 1995, s. 11.

¹⁵ Československý národní výbor byla organizace vytvořená dne 17. listopadu 1939 v Paříži. Do konce roku 1939 byl Československý národní výbor uznán jako orgán, který měl zastupovat český a slovenský národ a řídit československou armádu v zahraničí.

¹⁶ Oficiální název londýnské exilové vlády za období okupace Československa během druhé světové války.

Československa. K tomuto problému se družily i národnostní rozepře v Československu. Beneš si kladl otázku, jak by mělo být po válce proti Němcům ve střední Evropě postupováno: „...kladl jsem si tudíž znovu náš osudový mezník: jak řešit definitivně a pokud možno spravedlivě náš národnostní problém, až půjde o likvidaci Mnichova po nové strašné krizi a válce evropské? A jako vždy, řekl jsem si i při tomto tak těžce řešitelném problému, že musím hledat především metodu, jak na to jít, tj. uvědomit si postup a politickou taktiku, kterou budu muset důsledně a nezměněně zachovávat od prvního počátku až do konce celého boje,...“¹⁷

Bylo jasné, že stávající systém národnostní otázky v Československu se bude muset radikálně změnit, a zároveň bylo jasné, že Němci nebudou moci nadále v republice za stávajících podmínek zůstat. Na povrch se čím dál tím více dostával požadavek tvrdého postupu proti Němcům jako odplata za jejich jednání ve 30. letech a zvláště pak v prvních letech válečných.¹⁸ (nutné dopsat poznámku). Na popud vlády v Londýně a hlavně pak z iniciativy Beneše byly rozpracovány různé alternativy, jak proti německé menšině po válce postupovat. V úvahu připadaly možnosti transferu, odsunu provinilých osob, zvláště pak aktivních fašistů, úprava hranic nebo odstoupení některých území se silným německým osídlením.¹⁹ S úpravou hranic však značně nesouhlasil domácí odboj v čele s ÚVOD.²⁰ Odboj, ať už domácí, nebo působící v Londýně, rozhodně souhlasil s Benešovou koncepcí odsunu provinilých Němců. Od roku 1941 tak myšlenka odsunu převážila nad ostatními návrhy represí. Nebylo jen ještě zcela jasné, jakým způsobem a v jakém měřítku bude odsun proveden. Bylo také nutné myšlenku odsunu projednat se světovými velmocemi a získat jejich souhlas.²¹

---

¹⁷ Tím se vyjádřil o Mnichovské dohodě. E. Beneš, Odsun, Praha 1995, s. 12.

¹⁸ T. STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, Praha 1991, s. 15.

¹⁹ Tamtéž, s. 32.

²⁰ Ústřední vedení odboje domácího (ÚVOD) byl ústřední orgán protinacistického odboje v Protektorátu Čechy a Morava. Byl vytvořen jako zastřešující orgán pro nejvýznamnější odbojové organizace na území Protektorátu v průběhu 2. světové války.

²¹ Šlo především o schválení odsunu Velkou Británií, Spojenými státy a Sovětským svazem.

1.3 Mezinárodní souvislosti odsunu

Po vzniku a uznání londýnské exilové vlády, bylo jejím hlavním cílem získat oficiální odvolání Mnichovské dohody bojujícími velmocemi, zvláště pak Velkou Británií. Beneš již v této době přistoupil na myšlenku potrestání a možné vysídlení určité části německého obyvatelstva. Tento svůj návrh začal aktivně projednávat s londýnskou vládou: „...*Prakticky to znamenalo: Bude třeba přesvědčit Angličany, Francouze, Američany i Rusy – a možno-li i Němce samé – že při zásadním zachování předmnichovského Československa bude třeba zmenšit velmi radikálně počet jeho menšin...*“²²

Aktivně jednat Beneš začal také se zástupci nacionálního křídla sudetoněmecké antifašistické emigrace a zvláště pak s Wenzlem Jakschem²³ a jeho skupinou Treugemeinschaft²⁴, dále pak i se skupinou německých komunistů. První jednání Beneše s Jakschem proběhlo již 3. srpna roku 1939. Neslo se v duchu Jakschových výčtů obtíží, kterými musí Němci, nesouhlasící s Hitlerovým režimem, procházet. Padly také první návrhy poválečného řešení situace v republice. Jaksch prosazoval teorii Velkoněmecka²⁵: „*Věděl jsem tehdy, že Jaksch hned na počátku války rozsáhlý program o Velkoněmecku - tj. o Německu a celé střední Evropě – už vypracoval, že jej v anglické politické společnosti – zejména v Labour Party²⁶ – rozšiřoval a že v něm nejen o českých Němcích jako o samostatném celku na nás nezávislém, nýbrž i o Československu celém už vlastně rozhodl, umísťuje nás do zvláštní středoevropské federace s převahou německou.*“²⁷ Zároveň si na Benešovi vynucoval slib odstoupení pohraničních území Československa Německu. S tím ale Beneš v té době již nesouhlasil.²⁸ Beneš

---

²² E. BENEŠ., *Odsun Němců*, s. 19.

²³ Wenzel Jaksch (25. 9. 1896 Dlouhá Stropnice – 27. 11. 1966 Wiesbaden) byl sudetoněmecký sociálnědemokratický politik. Při invazi nacistických vojsk do své vlasti, musel coby sociální demokrat emigrovat. Nejprve do Polska, později do Londýna, kde aktivně zastával práva Němců.

²⁴ Treugemeinschaft (používal se také název Sudetendeutsche Sozialdemokratie) byla početně nejsilnější skupina politické emigrace Němců z ČSR. V květnu 1939 pobývalo v Anglii 2459 sudetoněmeckých sociálních demokratů.

²⁵ Teorie, která počítala s obnovením starých předmnichovských hranic.

²⁶ Labour Party neboli Labouristická strana je centristicko-levicová politická strana ve Velké Británii. Byla založena na počátku 20. století. Od roku 1920 byla hlavní stranou na levé straně politického spektra v Anglii, Skotsku a Walesu.

²⁷ E. BENEŠ., *Odsun Němců*, s. 15.

²⁸ Tento návrh Beneš předložil Henleinovi již v předválečných letech jako ústupek stále se zvyšujícím požadavkům nacistů, ten ho ale odmítl.

Jakschovi vyložil svůj záměr dalšího vyjednávání s Němci: „...*neboť pro spolupráci s našimi antifašistickými Němci jsme zásadně a rozhodně.*“²⁹

Další jednání mezi Benešem a Jakschem o budoucnosti německé menšiny v Československu proběhlo až v září roku 1941, tedy již po vstupu Sovětského svazu do války proti Německu. Beneš již tehdy jednal jasněji a definitivněji. Vzhledem k situaci v Protektorátu, uzavření vysokých škol a všeobecnému teroru českého národa bylo zřejmé, že poválečný postup vůči Němcům bude radikálnější a s největší pravděpodobností dojde i k potrestání přímých viníků, pomocníků nacistů, zrádců a udavačů. Beneš tehdy Jakschovi jasně naznačil, že po válce rozhodně nebude možné postupovat podle jeho návrhu: „...*vůdci německé emigrace musí tím spíše počítat, že k jejich poválečným plánům a uspořádáním u nás uvnitř...nedojde a dojít nemůže.*“³⁰

Poslední jednání mezi Benešem a Jakschem pak proběhla v září roku 1942. V době, kdy Sovětský svaz a Velká Británie oficiálně odvolala platnost Mnichovské dohody s tím, že neuznává nic, co se stalo v Mnichově, a nic, co se stalo po něm. Proti této skutečnosti poslal později Jaksch jménem své strany prezidentu Rooseveltovi otevřený a rozhodný protest.³¹

Od roku 1943 začal Beneš prosazovat stále častěji a veřejně požadavky na uskutečnění odsunu Němců. Velmi důležitým mezníkem byla Benešova cesta do Moskvy v prosinci roku 1943. I přes silný odpor USA a hlavně Velké Británie, jež se zavázaly neuzavírat smlouvy s malými státy před ukončením války, nakonec Benešova administrativa slavila úspěch a dne 12. prosince 1943 mohl v Moskvě podepsat vrcholnou dohodu své exilové politiky, československo-sovětskou smlouvu o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci.³²

Beneš v Moskvě předložil sovětské vládě i čtyři memoranda, z nichž jedno se týkalo přímo odsunu Němců. Československá vláda si v něm vyhrazovala právo určit, kdo z Němců obdrží po skončení války československé občanství a kdo bude muset odejít. Uvažovalo se také o odškodnění za majetek, který zde budou muset němečtí občané zanechat. To mělo být uhrazeno z reparací požadovaných na

---

²⁹ E. BENEŠ, *Odsun Němců*, s 16.

³⁰ Tamtéž, s. 18.

³¹ Tamtéž, s. 15.

³² Smlouva byla uzavřena během druhé světové války v Moskvě 12. prosince 1943. Navazovala na smlouvu anglicko-sovětskou z roku 1942 a týkala se vzájemné pomoci ve válce proti Německu i po válce. Smlouva také obsahovala položku o „nevměšování se do vnitřních záležitostí druhého státu“, byla uzavřena na 20 let a roku 1963 byla prodloužena.

Německu, které mělo převzít veškerou zodpovědnost za své vysídlené osoby.³³ Zformulován byl také požadavek obnovení republiky jako národnostního státu, zbytku měla být zajištěna kolektivní národnostní práva. Mělo dojít k určité decentralizaci a demokratizaci vnitřní správy, úředním jazykem se měla stát pouze čeština. Vyučování ve školách mělo nadále probíhat pouze v české, slovenském nebo ukrajinském jazyce.³⁴ Dále se požadovalo, aby v každé obci žilo nejméně 67 % slovanského obyvatelstva, a v pohraničí mělo dojít k novému osídlení. V memorandu se dále hovořilo o nutnosti vypracovat podrobný plán transferu a určit ty kategorie Němců, kteří měli být vysídleni.³⁵

Podle některých zpráv se o řešení německé otázky Beneš zmínil již při jednání se Stalinem 11. prosince a posléze zejména při jednání 16. prosince s Molotovem. Tehdy Beneš Molotova seznámil se svým memorandem a vyložil mu plán transferu asi 2 miliónů Němců. Beneš také uvedl, že Velká Británie se k realizaci odsunu staví kladně. Prezident rovněž nadhodil myšlenku o odstoupení některých československých území s asi 600 tisíci Němci a připomněl, že k odsunu v podstatě nemá námitky ani americký prezident.³⁶ Beneš tehdy zřejmě od Molotova jasné vyjádření nezískal.³⁷

18. prosince pak Beneš jednal se Stalinem, při tomto jednání byl problém odsunu nastolen znovu. Benešův asistent Jaromír Smutný³⁸ v protokolu ze schůzky uvedl, že Stalin „*vysslovil svůj plný souhlas s obsahem memorand o vojenských a hospodářských otázkách a přesídlení obyvatelstva.*“³⁹ Přestože nelze doložit souhlas s odsunem i ze sovětských dokumentů, s největší pravděpodobností došlo ke Stalinovu souhlasu s memorandem.⁴⁰

Beneš v Moskvě jednal též s delegací zahraničního byra KSČ. Na program přišla i sudetoněmecká otázka. Komunisty informovali o prezidentových plánech na řešení tohoto problému jejich londýnští kolegové, a proto vyžadovali, aby

---

³³ T. STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, s. 33.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Franklin Delano Roosevelt (30. 1. 1882 – 12. 4. 1945) byl americký politik a 32. prezident USA v letech 1933–1945.

³⁷ T. STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, s. 34.

³⁸ Jaromír Smutný (1892 – 16. 7. 1964) byl český legionář a politik. V roce 1938 byl Smutný jedním z těch, kteří pomohli Benešovi utéct do exilu. Poté Smutný zastával několik funkcí, mj. konzula v Istanbulu. V r. 1939 se vydal do Londýna za Benešem, a postupně se vypracoval na jeho hlavního asistenta. Zapisoval a tudíž se i účastnil všech možných schůzek, na kterých byl Edvard Beneš.

³⁹ T. STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, s. 34.

⁴⁰ Tamtéž.

československá vláda vydala oficiální prohlášení k Němcům doma. Dokument by zdůrazňoval, že je v osobním zájmu každého Němce, aby se svými činy distancoval od německých okupantů a henleinovských pomocníků.⁴¹

V rozhovoru s prezidentem pak Gottwald kladl důraz na potřebu rozlišovat v řadách sudetských Němců. Komunisté navrhovali, aby se všem Němcům odebralo státní občanství, ale aby jim zároveň byla poskytnuta možnost optovat pro Československo nebo pro Německo. Dále, aby čs. vláda měla právo rozhodnout o individuálním přidělení občanství a aby antifašisté získali čs. občanství automaticky a naproti tomu aktivním pomahačům hitlerovského režimu byla tato možnost odepřena.

Podle některých zpráv se na konci roku 1943 mezi komunisty v Moskvě diskutovalo a objevily se názorové rozdíly. Někteří již nepočítali se začleněním sudetských Němců do běžného života a po moskevských jednáních již nebylo pochyb o tom, že Beneš i složky domácího odboje budou požadovat, aby bylo Československo budováno jako národnostní stát bez ochrany menšin a aby neslovanské menšiny byly z větší části odsunuty.⁴²

Němečtí sociální demokraté a komunisté v Londýně však stále měli k myšlence odsunu výhrady a předpokládali, že se bude týkat jen fašistů a provinilých osob. Ve dnech 16. a 17. října roku 1943 se v Londýně konala společná konference německých antifašistů. Zde bylo přijato společné prohlášení: postaví – li se sudetští Němci rozhodně proti nacismu, budou jim přiznána práva, v opačném případě pak bude následovat trest.

Přestože ve svých projevech Beneš zřejmě připomínal potřebu rozlišovat po válce mezi „vinnými“ a „nevinnými“ sudetskými Němci, byl velmi zřejmý jeho příklon ke koncepci o kolektivní vině.⁴³ V průběhu roku 1944 byl odsunový plán v prostředí londýnské emigrace postupně upřesňován s ohledem na situaci v Protektorátu i na postoj velmocí. Ve Velké Británii byl samotný princip transferu hodnocen velmi rozporuplně a objevovala se i jeho kritika. O samotném odsunu se v britském prostředí uvažovalo, ale odmítalo se chaotické a masové vysídlování Němců z východní Evropy. Přemísťování velkých skupin lidí mělo podle těchto názorů probíhat humánně, organizovaně, v delším časovém období a především

---

⁴¹ Zdeněk BENEŠ – Václav KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, Praha 2002, s. 20.

⁴² Tamtéž, s. 32.

⁴³ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 31.

mělo být bráno v úvahu hledisko výběrové, tedy přemístění pouze „proviniálních“ osob.⁴⁴ „*Obě západní mocnosti se přitom s přihlédnutím k dynamice událostí a předpokládaným záměrům SSSR vyhýbaly jakékoli konkrétnější precizaci postupu v této otázce.*“⁴⁵ V Benešově vzkazu domácím odboji z 16. července 1944 se uvádělo, že československá vláda musí být zdrženlivá ve formulaci svých požadavků a že musí být brán ohled na mínění velmocí. Zároveň doporučoval, aby lidé doma byli připraveni na zúčtování s nacisty a jejich pomahači a aby, i pokud by se mělo jednat o vyhnání značného počtu Němců, bylo proti nim ihned po osvobození postupováno radikálně a nemilosrdně. Tyto výzvy k násilnému postupu proti Němcům stále zřetelněji opomíjely nutnost v jejich řadách diferencovat.⁴⁶ Radikálnější byly i projevy představitelů londýnské vlády, např. ministr národní obrany Sergej Ingr⁴⁷ 3. listopadu 1944 v britském rozhlasu prohlásil: „...*Každý si musí sehnat vhodnou zbraň, aby mohl zasáhnout Němce. Ne-li pušku, pak něco jiného, co řízne, píchne nebo uhodí...*“⁴⁸

Výrazným mezníkem ve formulaci československých požadavků na uskutečnění transferu německého obyvatelstva se stalo memorandum z 23. listopadu 1944, které bylo určeno spojencům.⁴⁹ Jednoznačně odmítlo řešit sudetoněmeckou otázku úpravou hranic. Vyličilo také historické problémy s existencí početné německé menšiny na našem území a požadovalo odsun tohoto „nepřátelského“ etnika jako nezbytný pro zachování bezpečnosti republiky. „*Memorandum předpokládalo, že československé území opustí 2/3 z celkového počtu zhruba 3 200 000 Němců. Uvažovalo se o tom, že sudetoněmecké válečné ztráty dosáhnou přibližně 250 000 osob, že asi 500 000 Němců, hlavně nacistů, aktivních henleinovců a říšských příslušníků uprchne ještě před skončením války a že nejméně 1 600 000 osob se organizovaně, humánně a pod mezinárodní kontrolou vysídlí v časovém rozpětí do dvou let.*“⁵⁰ Podle tohoto plánu mělo v republice zůstat asi 800 000 Němců, především antifašistů a loajálních osob, kteří měli být individuálně prošetřeni, a případně jim mělo být poskytnuto československé státní občanství. Trestně stíhaným německým osobám měl být

---

⁴⁴ Tamtéž, s. 32.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž, s. 33.

⁴⁷ Armádní generál Jan Sergěj Ingr (2. 9. 1894 Vlkoš - 17. 6. 1956 Paříž) byl československý generál, legionář, ministr národní obrany londýnské exilové vlády a velvyslanec.

⁴⁸ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 33.

⁴⁹ Tamtéž, s. 34.

⁵⁰ Z. BENEŠ – V. KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, s. 103.

majetek zkonfiskován, odsunutým Němcům měl být povolen vývoz určité části majetku. Hodnota zanechaného jmění se měla „neprovinilým“ vysídleným Němcům hradit na účet německého státu z československých reparačních pohledávek.⁵¹

Pro československou vládu bylo velmi důležité vyjádření západních velmocí k navrhovaným požadavkům. Oficiální stanovisko USA z ledna 1945 odkládalo konkrétní rozhodnutí v otázce odsunu na pozdější dobu a vyzdvihovalo potřebu společné dohody všech tří velmocí. Beneš se tak snažil získat konkrétní stanovisko alespoň z britské strany. Britský postoj, tlumočený Benešovi v únoru a březnu 1945, se vcelku shodoval s americkým. Beneš byl vyzván, aby v otázce odsunu nepodnikal žádné kroky. „*Prezident tehdy uvažoval o možnosti dohodnout se o transferu pouze se Sověty a prosadit ho s jejich pomocí, bez ohledu na mínění západních velmocí.*“⁵² Domácí odboj i exil se shodovaly na tom, že uskutečnění hromadného transferu bude nutné, i když odsun ještě stále nezískal konkrétní podobu.

Důležitou událostí k cestě na přípravě odsunu Němců z Československa se stala jednání představitelů londýnské vlády s komunisty a prezidentem Benešem se sovětskými politiky v Moskvě v březnu 1945. Sověti se k československým požadavkům, stejně jako v prosinci 1943, vyjádřili kladně. Stále však zdůrazňovali potřebu konzultací s Velkou Británií. Tehdy však již Stalin a jeho lidé nepochybně počítali s tím, že proniknutí do střední Evropy a jejich pomoc zde povede k vděčnosti Čechů a tím k získání nemalého vlivu Sovětského svazu v Československé republice.

V březnu roku 1945 předložili komunisté londýnským zástupcům návrh vládního programu, v němž byl mj. formulován požadavek obnovení republiky jako jednotného státu dvou rovnoprávných národů.⁵³ 23. března 1945 se jednalo o částech programu, které se týkaly Němců a Maďarů a jejich dalšího setrvání v republice. Gottwald jednoznačně vyzdvihl skutečnost, že „*západní velmoci už transfer odmítly.*“⁵⁴, ale Moskva ho jednoznačně podporuje. Připomněl také, že

---

⁵¹ Tamtéž, s. 34.

⁵² T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 35.

⁵³ Oproti minulým návrhům již nebyli připomínáni Zakarpatští Ukrajinci.

⁵⁴ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 37.

Rudá armáda je připravena s odsunem pomoci. Text byl nakonec po drobných stylistických úpravách rychle schválen.⁵⁵

„Rámcová pravidla postupu vůči německé menšině po osvobození stanovil tzv. košický vládní program⁵⁶ (nutné dopsat poznámku) z 5. 4. 1945 v VIII. kapitole. Proověřeným Němcům se podle tohoto dokumentu mělo potvrdit československé státní občanství s tím, že se měly rovněž upřesnit podmínky nutné pro uznání za antifašistu. Ostatním Němcům se mělo občanství zrušit, ale navrhovala se opce pro Československou republiku po individuálním prošetření každé žádosti. Němci, u kterých se předpokládalo, že budou za svá provinění souzeni a odsouzeni, měli být zbaveni státního občanství a navždy vypovězeni, pokud je neměl stihnout hrdelní trest. Ti Němci, kteří se na československé území nastěhovali po Mnichovu a za okupace, se měli z republiky ihned vykázat, pokud se nepočítalo s jejich trestním stíháním.“⁵⁷

Košický vládní program dále řešil i konfiskace majetku. Zkonfiskována měla být zemědělská i nezemědělská půda nejen občanů nepřátelských států, ale také československých občanů německé národnosti, kteří aktivně zbrojili proti republice. KSČ ovšem brzy přešla k všeobecnému vyvlastňování německého majetku.

Košický vládní program ale v žádném případě nepředstavoval složitě rozpracovaný definitivní plán pro řešení sudetoněmecké otázky na československém území. Výklad byl nejednoznačný a mohl být kdykoli přizpůsoben okolnostem. Nucené vysídlení se předpokládalo pouze u osob provinilých, cizinců a přistěhovalců, pokud neměli být na území republiky trestně stíháni. Dnes je zřejmé, že návrh nebyl realizován vůči antifašistům a rovněž v otázce opce.⁵⁸ Stálé čekání na dohodu všech tří velmocí způsobilo, že závazná opatření k vysídlení Němců z Československa byla připravována a aplikována „za chodu“ a vedla ke drastickým událostem, které se odehrávaly na českém území od poloviny května 1945.

---

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Jako Košický vládní program je označován programový dokument, který po příchodu na československé území schválila tehdejší vláda 5. 5. 1945 na zasedání v Košicích. Dokument určoval zásady budoucí politiky a byl označován za "program národní a demokratické revoluce".

⁵⁷ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s 37.

⁵⁸ Tamtéž, s. 38.

1.4 Neuspořádaný, tzv. „divoký“ odsun 1945

Do března roku 1945 nebylo, kromě bombardování, území Československa nijak zásadně poznamenáno přímými boji a válečnými akcemi. Německé politické špičky proto váhaly s evakuací pohraničí a vyzývali obyvatelstvo ke všeobecné podpoře Německa až do jeho konečného vítězství. K částečné evakuaci však docházelo již od počátku roku 1945, týkala se však pouze žen a dětí a neměla masovější charakter.

Skladba německého civilního obyvatelstva na konci války na území Československa vykazovala značnou pestrost. *„Byli tady jednak starousedlíci v českých zemích, na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kteří měli před říjnem 1938 československé státní občanství, jednak říšští Němci, kteří v republice žili ještě před Mnichovem nebo se sem přistěhovali po záboru pohraničí a během okupace. Na naše území se rovněž uchýlilo mnoho osob z Německa před bombardováním, pohraničí bylo doslova přeplněno německými utečenci a přesídlenci z Východu. Obzvláště početné byly skupiny osob ze Slezska.“*⁵⁹

Značnou část vojáků wehrmachtu, německé národnosti zastihl konec války mimo hranice republiky. Po květnu roku 1945 se začali vracet i zajatci, mnoho jich ale natrvalo zůstalo mimo republiku. *„Německé obyvatelstvo utíkalo před frontou směrem na západ (do Rakouska, přímo do Německa nebo na území osvobozená v ČSR III. americkou armádou pod velením generála Pattona⁶⁰), ale většina starousedlíků zůstala na místě....někdy se uvádí, že v březnu – dubnu 1945 se v českých zemích zdržovaly téměř 4 miliony německých civilistů (starousedlíků, uprchlíků z říšského území v hranicích z r. 1937, ze zemí jihovýchodní Evropy i Slovenska). Vezmou – li se v úvahu vojenské i civilní válečné ztráty sudetských a karpatských Němců (téměř 200 000 lidí), lze dospět k závěru, že v dubnu - květnu 1945 byly naživu asi 3,4 miliony Němců, kteří měli v Československu místo pobytu k 1. 9. 1939...bezprostředně před osvobozením pobývalo v republice maximálně 3,2 – 3,3 milionu starousedlíků.“*⁶¹ Uvádí se ale, že všech Němců, tedy i utečenců před frontou, bylo tehdy v Československu asi 3,5 milionu.⁶²

⁵⁹ Z. BENEŠ – V. KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, s. 139.

⁶⁰ George Smith Patton ml. (11. 11. 1885, San Gabriel, Kalifornie – 21. 12. 1945, Heidelberg, Německo) byl vojevůdce a generál armády Spojených států amerických. Jeho 3. Americká armáda, které za druhé světové války velel, osvobodila mj. západ a jihozápad Čech, včetně města Plzně, Rokycan a Chebu.

⁶¹ Z. BENEŠ – V. KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, s. 145 - 146.

⁶² Tamtéž.

Bezprostředně po osvobození zasáhla československé obyvatelstvo vlna nacionálního radikalismu a začaly se uvolňovat negativní emoce z doby okupace. Nacistické zločiny, touha odčinit Mnichov, pokoření, ponížení a týrání českého národa ze strany nacistického Německa spustily lavinu. Touha po odplatě se začala ozývat stále častěji a hlasitěji. Vše také dokreslovala prohlášení nejvyšších československých státních orgánů a odbojových organizací. Ve výzvě košické vlády ze dne 17. dubna 1945 stálo: „*Dejte vyvrít ze svých srdcí živelné nenávisti k německým katanům...Jděte účtovat s Němci za všechna jejich zvěrstva a neznejte slitování s německými vrahy.*“⁶³ Bouře probouzely i projevy politiků. Na veřejné mínění pak velmi působil postoj Edvarda Beneše. Prezidentovy názory na řešení sudetoněmecké otázky byly víceméně všeobecně přijímány. Beneš sám pak byl považován za naplňovatele a dovršitele Masarykova odkazu a většina českého národa jej považovala za zkušeného politika, jehož postup vůči Němcům nemůže být v rozporu s národními zájmy.⁶⁴ 12. května 1945 pronesl Beneš v Brně ostrý protiněmecký projev, ve kterém mj. řekl: „*Náš zběsilý soused ...si vytvořil situaci, jejíž důsledky stihnou celé jeho dnešní i budoucí generace, ponese je jako zasloužený a plně mu náležející trest...Řekli jsme si, že německý problém v republice musíme definitivně vylikvidovat.*“⁶⁵ V podobném duchu se nesl i prezidentův projev na Staroměstském náměstí v Praze 16. května. V Lidicích 10. června 1945 poprvé Beneš prohlásil, že za nacistické zločiny je německý národ zodpovědný jako celek: „*Činím německý národ jako celek za nacismus a všechny jeho zločiny, jimiž se navždycky před celou historií lidstva tak smutně proslavil, odpovědným, pokládám za nutné politicky z toho vyvodit důsledky vzhledem k celému státu a dle toho postupovat do budoucnosti...Vím, že byli Němci jednotlivci, kteří si této hrůzy byli vědomi. Ale jde o přímou vinu převážné většiny Němců, a proto Němci jako celek jsou odpovědní.*“⁶⁶ (Příloha č. 9). Proti Němcům veřejně vystupovala většina československých politiků. Výrazné protiněmecké projevy pronesli také národně socialistický politik Prokop Drtina⁶⁷, jenž mj. uváděl, že český národ musí začít s vyháněním Němců a před ničím se nesmí zastavit, dále

⁶³ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 40.

⁶⁴ T. STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, s. 58.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž, s. 59.

⁶⁷ JUDr. Prokop Drtina (13. 4. 1900 Praha – 16. 10. 1980 Praha) byl český právník a politik. Před druhou světovou válkou byl tajemníkem prezidenta Edvarda Beneše a během ní působil jako jeho blízký spolupracovník. Po válce se stal ministrem spravedlnosti a byl jedním z demokratických ministrů, kteří v únoru 1948 podali demisi.

pak předseda vlády Zdeněk Fierlinger⁶⁸ nebo ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý⁶⁹. Ten hovořil o tom, že proti Němcům je nutno postupovat nekompromisně.⁷⁰

Opatření, stanovená na základě vládního programu, byla za daných okolností překračována. Vojenské jednotky a „revoluční orgány“⁷¹ postupovaly mnohdy na základě vlastních rozhodnutí, velmi často byl jejich postup tvrdý až nekompromisní. Některé skupiny obyvatel také jednaly na vlastní pěst, většinou hnány touhou po snadném a rychlém zbohatnutí nebo touze po odplatě. Situace byla kritická hlavně v pohraničí, osvobozeném Rudou armádou. V průběhu osvobozovacích bojů a po jejich skončení se v pohraničí a také v tzv. německých jazykových ostrovech vytvořily podmínky, které umožňovaly tvrdé, kruté a někdy až nelidské zacházení s Němci bez ohledu na jejich osobní vinu či nevinu.⁷² Do složitých situací se dostávali rovněž členové předválečných demokratických stran a organizací, příslušníci národnostně smíšených manželství a v některých případech i „německy hovořící“ Židé. To vedlo k všeobecnému strachu Němců z budoucnosti, což umocňovalo i chování vojáků Rudé armády. V prvních dnech po osvobození tak vzrostl počet sebevražd v řadách Němců. Značný počet byl zaregistrován především v Praze, Brně, Jihlavě nebo Karlových Varech.⁷³ Mezi sebevrahy byly zřejmě započítány i násilně usmrcené osoby. Docházelo k násilnostem na německých zajatcích, zadržených příslušnících Waffen SS⁷⁴, známých nacistech, udavačích, kolaborantech atd. Konaly se nejrůznější lynče, „samosoudy“ a velmi kruté exekuce.⁷⁵

---

⁶⁸ Zdeněk Fierlinger (11. 7. 1891 Olomouc – 2. 5. 1976 Praha) byl vysoký sociálně-demokratický a později komunistický funkcionář, československý premiér v letech 1945 – 1946 (v prvních dvou poválečných vládách).

⁶⁹ Zdeněk Nejedlý (10. 2. 1878 Litomyšl – 9. 3. 1962 Praha) byl český historik, muzikolog, literární historik, politik a veřejný činitel, který (ať už v pozitivním i negativním smyslu) výrazně ovlivnil české kulturní ovzduší dvacátých až padesátých let 20. století.

⁷⁰ T. STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, s. 59.

⁷¹ Revoluční gardy (zkráceně GR) byly převážně dobrovolnické skupiny, vznikaly v květnu 1945 z popudu Ústřední rady odborů (později se místy staly základem tzv. závodních milic). Hlavním úkolem Revolučních gard bylo zajišťování nespolehlivých a podezřelých osob, zabavování majetku, výkon bezpečnostní, strážní a pořádkové služby. V součinnosti s vojenskými oddíly československé i Rudé armády zajišťování soustředování a vysídlení Němců.

⁷² T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 40.

⁷³ Týž, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, s. 55.

⁷⁴ Waffen-SS (česky: Zbraně SS, respektive Ozbrojené SS) byly jednotky SS, určené k běžným vojenským operacím. Představovaly zvláštní a cizinecké jednotky nacistické armády, zahrnovaly přibližně 950 000 mužů, většinou dobrovolníků. Byly vedeny Heinrichem Himmlerem. V norimberských procesech byly pro válečnou krutost prohlášeny za zločineckou organizaci.

⁷⁵ Z. BENEŠ – V. KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, s. 182.

„Politický význam výrazně negativních postojů vůči německému etniku, jež převládaly ve společnosti, neopomíjela ani KSČ. Ta vstoupila do prvních poválečných měsíců se značným kreditem a byla většinou Čechů a Slováků považována za takřka prodlouženou ruku oslavovaného generalissima Stalina a Rudé armády. Požadavek tvrdého postihu velkých skupin Němců charakterizovalo již svolání strany z dubna 1945.“⁷⁶ Po osvobození pak komunisté stupňovali tvrdost antiněmeckých prohlášení, za což sklízeli úspěch v domácí politice a posilovali svůj vliv mezi obyvatelstvem.

Mnoho českých občanů hnalo k násilnostem a brutalitám pocit beztrestnosti a také síla konajícího davu. K aktům odplaty, jež si vyžádaly značné ztráty na německém civilním obyvatelstvu, docházelo v průběhu Květnového povstání v Praze a okolí, ale ani situace v pohraničí a v oblastech se silnou německou menšinou nebyla lepší. *„Zarážející události se např. odehrály v květnu 1945 a v dalších týdnech v Mostě, Českých Budějovicích, Žatci, Lanškrouně, Děčíně – Podmoklech aj.“⁷⁷ Jeden z nejhorších případů provádění odplaty na německém obyvatelstvu se stal 18. – 19. června 1945 poblíž Přerova na Moravě, kde bylo postříleno 265 karpatských Němců vracejících se domů na Slovensko.⁷⁸ Pražská Němka Marianne Klausová dne 26. června 1946 vypověděla o událostech, vztahujících se ke květnovým událostem v Praze: *„9. 5. 1945 byl můj 66letý muž Gotthard Klaus ubit k smrti na policejním ředitelství v Praze. Viděla jsem ho naposled 10. 5. ve 4 hodiny ráno. Jeho obličej byl plný boulí velkých jako pěsti, nos a ústa byla jedna krvavá hmota, ruce silně nateklé. Dále jsem viděla, jak byli dva příslušníci SS bičováni do obličejů, až se zkrvavení zhroutili, potom jim šlapali po břicho, až vytryskla krev, potom je za nohy táhli ke schodišti. Viděla jsem, jak jednu pomocnici wehrmachtu kamenovali, až se zhroutil, potom ji pověsili na roletě jednoho obchodu. Viděla jsem esesmana pověšeného za nohu na kandelábru a hořícího od hlavy. To bylo 9. 5. v Praze.“⁷⁹ Jiná pražská občanka Hildegard Hurtingerová dne 6. listopadu 1946 vypověděla: *„Žila jsem v Praze od roku 1923, s výjimkou pěti let od roku 1938 do 1942, kdy jsem bydlela v Teplicích. Dne 5. 5. 1945 mě česká luza odvedla z bytu, ztloukla, i pažbami pušek, a 500 metrů***

⁷⁶T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 42.

⁷⁷ Tamtéž, s. 43.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Sidonia DĚDINOVÁ (ed.), *Slyšme i druhou stranu. Dokumenty k vyhnání Němců z českých zemí*, České Budějovice, 1991, s. 26.

vláčela za vlasy do lágru v Scharnhorstschule. Tam mě o všechno okradli, takže mi zbyly jen punčochy a šaty. Okamžitě mě podrobili výslechu před českou komisařkou a obvinili, že jsem v roce 1942, kdy jsem vůbec nebyla v Praze, přivedla do koncentračního tábora 16 českých lidí, kteří tam údajně zahynuli. Při každém výslechu mě pohlavkovali. Potom mě dali do tzv. separace, kde mě i spoluvězně krutě týrali. V noci byli vždy znovu všichni vězni odvedeni na dvůr, tam vždy odpočítali 10 mužů, žen i dětí...a před zraky ostatních vězňů je zastřelili.“⁸⁰

Jelikož byli Němci dekretem prezidenta republiky z 19. května 1945 prohlášeni za státně nespolehlivé obyvatelstvo, bylo vojenským velitelům, úřadům a „revolučním“ bezpečnostním formacím umožněno podnikat akce, jejichž hlavním úkolem bylo řešit vyřešit otázku dalšího setrvání Němců na československém území. „*Podezřelé osoby, ale někdy i celé velké skupiny Němců bez rozdílu (včetně starých lidí, žen a dětí), byly zajištěny a internovány. Za účelem izolace vznikaly záchytné, internační a pracovní tábory, naplnila se stávající vězeňská zařízení. Podle některých informací bylo v Československu údajně využito 1 215 objektů jako internačních, trestních a sběrných táborů, 846 jako pracovních středisek a 215 věznic, kterými při kratší nebo delší době pobytu prošlo více než 300 000 osob.“⁸¹* Počet lidí, kteří byli mezi lety 1945 – 1946 internováni, vzati do vazby nebo souzeni lidovými soudy, se odhaduje na 200 000. Životní podmínky v internačních a pracovních táborech, ve vazbě a jiných zařízeních byly značně tvrdé. Zadržení Němci trpěli podvýživou, nedostatkem ošacení, šířily se mezi nimi nejrůznější nemoci a docházelo k nejrůznějším excesům, včetně brutality a sadistických výstřelků. Nejzávažnější situace nastávala v případě dětí (Příloha č. 5). Všeobecně ale především u dětí vzbuzovala obavy zvyšující se úmrtnost. Tábory, byly zpočátku hermeticky uzavřeny a nepřístupny, posléze docházelo k návštěvám úředně pověřených osob, které měly za úkol situaci sledovat. Výjimku netvořily ani návštěvy zástupců spojeneckých organizací, kteří měli situaci kontrolovat a podat o ni zprávu příslušným orgánům. Velitelé táborů ale bývali o inspekcích předem zpraveni, takže obraz každodenního života v táborech úplně neodpovídal skutečnosti. Po zásazích shora nejzávažnější případy brutality ustaly, ale přesto docházelo k násilnostem na německém obyvatelstvu, i když byl vydán zákaz samovolného zřizování soudů.

---

⁸⁰ Tamtéž, s. 29.

⁸¹ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 44.

„K nejzávažnějším důsledkům postupu vojenských, správních a bezpečnostních orgánů patřilo po zakončení války a pak v červnu – srpnu 1945 nucené vysídlování Němců z jejich domovů.“⁸² Část německého obyvatelstva byla internována v táborech, část nasazena na nucené práce nebo přesunuta za hranice. Na práci nasazovali muže v rozmezí věku 14 – 60 let a ženy od 15 do 50 let. Místo, kam byli lidé posláni na práci, leželo mnohdy stovky kilometrů od místa původního bydliště. Němci vykonávali nejtěžší práce v hospodářství, především na železnicích, ale i v průmyslu. Zpočátku nedostávali žádnou mzdu, později pracovali za velmi malý plat, vyplácený na vázaný účet.

„Zajištění pohraničních území prováděla armáda, která se postupně formovala z příslušníků zahraničních jednotek (především 1. čs. armádního sboru) a různých ozbrojených oddílů a skupin, včetně narychlo vytvořených partyzánských jednotek, v okruhu působnosti posádkových skupin. Úlohou armády (pod novým označením 1. čs. armáda) v oblastech osídlených převážně Němci se zabývala vláda 15. května 1945, 22. května vydalo ministerstvo národní obrany (MNO) rozkaz k přesunu do pohraničí. Mezi hlavními úkoly vojenských jednotek, bylo rovněž očištění tohoto území od živlů Československu nepřátelských. Již předtím ovšem pronikaly do pohraničí ozbrojené formace podléhající min. vnitra, MNO a Zemskému národnímu výboru v Praze...“⁸³ Vojenskému velení měly být taktéž podřízeny partyzánské jednotky, které ale měly různá zmocnění od ministerstva vnitra.⁸⁴ V druhé polovině května 1945 se do „vyčišťovacích akcí“ a zajišťování nespolehlivých osob, zabavování majetku, výkonu bezpečnostní a pořádkové služby zapojily útvary revolučních gard. Vytvořeny byly 3 pluky revolučních gard, z nichž pluk 1 „Albatros“ působil v severozápadních Čechách, mezi Labem a demarkační linií s Pattonovou 3. americkou armádou.⁸⁵ V pohraničí plnily tyto formace po dohodě ministerstva vnitra s ministerstvem obrany příkazy příslušných vojenských velitelů. Jedním z úkolů revolučních gard bylo zejména vystěhování větších skupin Němců z pohraničí. Činnost těchto převážně dobrovolnických organizací se ale stále častěji dostávala v pohraničí do rozporu se záměry vojenských velitelů i požadavky národních výborů a správních komisí na zachování klidu a pořádku. Ministerstvo národní obrany proto s platností od 12. června 1945

---

⁸² Tamtéž.

⁸³ T. STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, s. 61.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž, s. 62.

stanovilo propustit příslušníky dobrovolnických a revolučních jednotek, pokud nebyli povinni vojenskou službou nebo nevstoupily do vznikajícího útvaru Bezpečnosti.⁸⁶

V průběhu června 1945 odjížděly do pohraničí oddíly pohotovostního pluku 1 Národní bezpečnosti⁸⁷, které měly zajistit pořádek a bezpečnost zatýkat „nepřátelské živly“ a provádět další evakuaci Němců. Postup vojenských oddílů, revolučních gard i pořádkových a bezpečnostních formací byl vůči německému civilnímu obyvatelstvu velmi tvrdý, nebylo rozlišováno mezi zrádci, ani mezi Němci, kteří se za války nepřipojili k nacistickému režimu.⁸⁸

Od počátku června 1945 připravovaly politické a vojenské orgány směrnice pro realizaci odsunu Němců, armáda měla tuto akci zajistit organizačně a technicky. Velitel 1. vojenské oblasti Karel Klapálek⁸⁹ vydal 5. června 1945 podřízeným velitelům instrukci k zabezpečení vhodných komunikací a přechodů pro vysídlení Němců. Další Klapálekovo nařízení ze 7. června 1945 podrobněji rozpracovalo provedení odsunu ve spolupráci s Rudou armádou. Veřejnost se o tomto nařízení dozvěděla až z tiskové zprávy vydané 12. června 1945. Jako první měli republiku opustit říšští Němci, po nich podnikatelé a zámožnější vrstvy a nakonec ostatní německé obyvatelstvo. Během těchto akcí, které byly částečně komplikovány odmítavým postojem sovětských, polských, ale i amerických vojenských orgánů k přijímání vysídlenců za hranice Československa, opustily československé území nuceně i dobrovolně početné skupiny německých starousedlíků.⁹⁰ V některých místech pohraničí docházelo k přednostnímu vyhoštění Němců nastěhovaných do Československa po Mnichovu. Rozsáhlejší odsuny německého obyvatelstva z československého území zahájily správní a bezpečnostní orgány od začátku června 1945. Všeobecné zásady odsunu upřesnil výnos ministerstva vnitra z 8. června 1945. K témuž dni vstoupily v platnost

---

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Sbor národní bezpečnosti hrál hlavní úlohu mezi represivními nástroji moci v komunistickém Československu. SNB vykonávala činnosti, které v demokratických státech obvykle vykonává policie. SNB byl oficiálně zřízen k 30. červnu 1945.

⁸⁸ Z. BENEŠ – V. KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, s. 190.

⁸⁹ Karel Klapálek (26. května 1893, Nové Město nad Metují – 18. listopadu 1984, Praha) byl český voják, člen československých legií v Rusku a armádní generál, V letech 1945–1950 vojenský velitel v Praze, poté jako politicky nespolehlivý propuštěn z armády, odsouzen ve vykonstruovaném procesu a vězněn.

⁹⁰ T. STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, s. 65.

směrnice o vzniku osídlovacích referátů ONV (OSK)⁹¹, které měly zajistit souběžnost odsunu Němců s procesem osidlování v konkrétních místních podmínkách.⁹²

Podle rozhodnutí Komise pro vnitřní národní bezpečnost z 14. června 1945 se měly zastavit všechny neorganizované odsuny nařízené lokálními orgány. Situace ovšem byla značně nepřehledná. K důležitému rozhodnutí došlo na schůzi vlády 15. června 1945. Schválila prozatímní opatření pro vojenskou správu, zajišťující průběh odsunu. Dále stanovila pravomoci armádních velitelství a k vysídlení se mělo nadále přistupovat jen tam, kde pro to byly podmínky a možnosti.

V této době šlo především o plnění dvou hlavních úkolů: 1. organizace postupu vůči Němcům na místě (zajištění nacistů a jejich pomahačů, izolace větších skupin osob vůbec, evidence, kontrola, pracovní nasazení...); 2. příprava a provádění odsunu a zabezpečení s tím souvisejících technických a administrativních záležitostí. Velení armády a ministerstvo vnitra určilo podmínky (vybavení zavazadly, potravinami a penězi, nerozlučování rodin, atd.), přesto probíhaly odsuny od poloviny června v neurovnaných poměrech, rozkazy se překrývaly, situace byla značně nepřehledná a téměř nekontrolovatelná, nebylo ani jasné, kterými vyhláškami se při odsunech řídit, a tak často docházelo k tomu, že podmínky pro odsun určovaly místní příslušné národní výbory.⁹³

Samotný průběh odsunu byl velmi hektický. Usedlosti, byty a domy byly obsazeny a německý majetek byl na mnoha místech doslova vydrancován. „*Průběh vystěhování (za hranice, do vnitrozemí nebo do táborů) měl většinou radikální průběh a spád. Němci museli nejčastěji ve velmi krátké lhůtě (někdy do třiceti i méně minut) opustit svá bydliště, a po provedení prohlídek, soustředění a kontrole věcí, které si stačili vzít, pak byli zařazováni do pěších kolon nebo transportů. Docházelo rovněž k rozdělování rodin – některé osoby byly odsunuty, jiné zůstaly v táborech nebo ve vazbě, resp. byly nasazeny na práce. Úřady většinou povolovaly, aby si vysídlování Němci vzali zavazadla v hmotnosti do 30 kg – 50 kg*

---

⁹¹ Okresní národní výbor (ONV) je označení národních výborů, které vykonávaly v Československu v letech 1945 – 1990 správu okresů. Do roku 1948 byly podřízené zemským národním výborům (ZNV), od roku 1949 krajským národním výborům.

⁹² T. STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, s. 64.

⁹³ Tamtéž, s. 65.

(často i méně) a jídlo na více než tři dny. V řadě případů ovšem Němci dorazili na hranice nebo do vnitrozemí bez jakéhokoli vybavení. Peněžní částky, které bylo možno vzít sebou, dosahovaly zpravidla výše 100 – 300, někdy pouze 50 říšských marek. Praxe byla místně značně rozdílná.⁹⁴ Při provádění tzv. „divokých“ odsunů, docházelo i k tragickým událostem. K nejznámějším patří události, které provázely odsun více než 20 000 brněnských Němců ve dnech 30. – 31. května 1945 a v následujících dnech. Pochod k hranicím, dočasnou internaci v Pohořelicích a následný pobyt na rakouském území, nepřežila větší část osob.⁹⁵ Za podobně těžkých podmínek probíhaly i odsuny Němců v květnu - červnu 1945 z Teplic, Jihlavy, Žatce, Chomutova aj. Z oblastí obsazených Rudou armádou směřovali vysídlenci po tisících do sovětské okupační zóny v Německu a z části též na území pod polskou správou.⁹⁶ Američané, jejichž vojsko osvobodilo západní Čechy, byli ochotni převzít říšské Němce a zajatce, ale přijímali rovněž skupiny starousedlíků, zejména pak odborníky a kvalifikované pracovní síly. Američané se však dosti důrazně stavěli proti násilnému zacházení s německými civilisty a pokoušeli se zabránit násilnému odcizování a drancování jejich majetku.

„Divoké“ odsuny německého obyvatelstva kritizovala část západního veřejného mínění již v letních měsících 1945. Mnozí západní politici také vycházeli z názoru, že věci se již s ohledem na situaci v územích obsazených z velké části Rudou armádou v zásadě ovlivnit nedají. Bylo zřejmé, že intervence západních vlád ve prospěch Němců v Československu by pouze posílila vlivu komunistů, kteří neustále upozorňovali na pomoc Sovětského svazu v otázce vysídlování. „Československá vláda se 3. července 1945 obrátila na spojence se speciální nótou, ve které byl zformulován požadavek podpory při vysídlení většiny německého obyvatelstva a také Maďarů. Předpokládal se organizovaný, postupná a humánní odsun 2 – 2, 5 mil. Němců. V odpovědích britské a americké vlády se poukazovalo na stanoviska vyjádřená již dříve. V principu se transfer neodmítal (s podmínkou systematické kontroly jeho průběhu), ale rozhodnutí se mělo podle názorů Britů a Američanů ponechat všem členům velké trojky na chystané vrcholné schůzce“⁹⁷

---

⁹⁴ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 45.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Území po celé délce hranice od České Lípy až po Opavu.

⁹⁷ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 46.

Postupimská konference⁹⁸ se konala ve dnech 17. 7. – 2. 8. 1945. V XIII. článku závěrečné zprávy uznala nutnost „spořádaného a lidského“ vysídlení německého obyvatelstva, které dosud zůstalo v Československu, Polsku a Maďarsku. Zároveň požadovala důkladnou přípravu celé akce za spolupráce zainteresovaných vlád a Spojenecké kontrolní rady pro Německo (SKR). Významný byl pak třetí odstavec XIII. článku Závěrečné zprávy, ve kterém byly východoevropské země vyzývány, aby „zatím“ zastavily další vyhošťování Němců, dokud celá záležitost nebude řádně prozkoumána.⁹⁹ „*V této době již byly masívní přesuny německého obyvatelstva z Východu v proudu, a to především díky pomoci ze strany Sovětského svazu. Je více než pravděpodobné, že zástupci USA a Velké Británie chtěli v Postupimi s vědomím těchto hotových skutečností a přihlédnutím k nutnosti dosáhnout dorozumění se Sověty zabránit dalším tragédiím a chaosu, a proto přistoupili na klauzuli o organizovaném transferu.*“¹⁰⁰ Americký prezident Truman např. již v lednu roku 1946 uváděl v dopise státnímu sekretáři Jamesi Byrnesovi¹⁰¹: „*V Postupimi jsme byli postaveni před hotovou věc a okolnostmi přinuceni souhlasit. Byl to svévolný akt násilí.*“¹⁰²

Československá vláda a také veřejnost přijaly závěry Postupimské konference s pocity úlevy a satisfakce. Byl připraven rámcový plán spořádaného odsunu asi 2,5 milionu Němců, přičemž vláda hodlala ve vysídlování do sovětské zóny pokračovat, dokud to bude možné.

Právní postavení německého obyvatelstva, které v prvních pokvětnových měsících neopustilo Československo, ovlivňovala celá řada právních nařízení a norem centrální, regionální i lokální provenience. Pro další utváření životních podmínek Němců byly zásadní osidlovací pokyny ministerstva zemědělství

---

⁹⁸ Postupimská konference byla konference, která se konala v německé Postupimi (nedaleko Berlína) od 17. 7. do 2. 8. 1945. Účastnila se jí tzv. „Velká trojka“: Josef Stalin za Sovětský svaz, Harry Truman za Spojené státy a Winston Churchill za Spojené království (v průběhu konference po prohraných domácích volbách ho nahradil Clement Attlee). Předmětem konference byla poválečná správa Německa, které o devět týdnů dříve kapitulovalo, uspořádání a rekonstrukce válkou poničené Evropy.

⁹⁹ Z. BENEŠ – V. KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, s. 192.

¹⁰⁰ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 47.

¹⁰¹ James Francis Byrnes (02. 5. 1882 - 09. 4. 1972) byl americký státník ze státu Jižní Karolína. Během své kariéry byl Byrnes členem Sněmovny reprezentantů (1911-1925), senátorem (1931-1941), soudcem Nejvyššího soudu (1941-1942), státním tajemníkem (1945-1947) a 104. guvernérem Jižní Karolíny (1951-1955). Byl také důvěrníkem prezidenta Franklina D. Roosevelta a byl jedním z nejmocnějších mužů americké domácí i zahraniční politiky.

¹⁰² T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 47.

z 10. května 1945. V prvním poválečném období neměli Němci s výjimkou uznaných antifašistů nárok na přiděly masa, mléka (osoby starší 6 let), mléčných výrobků, vajec, mouky, bílého pečiva a dalších druhů potravin. Dávky byly stanoveny na stejnou výši, jakou měli za okupace Židé. Později byly pracujícím Němcům vydávány přídatkové a dodatkové lístky na maso, tuky a chléb.¹⁰³

Do začátku srpna 1945 vydal prezident republiky několik významných dekretů, jež, v masovém měřítku změnilly majetkové poměry německého obyvatelstva – dekret z 19. května o národní správě, z 21. června o konfiskaci a rychlém rozdělení zemědělského majetku, ze 17. a 20. července o principech a jednotném řízení vnitřního osídlení.¹⁰⁴ „*Na Němce, kteří měli být postiženi za svou nepřátelskou činnost, se vztahoval dekret z 19. 6. 1945 o potrestání válečných zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. Ve vazbě se ocitly tisíce Němců, 475 jich bylo odsouzeno k trestu smrti, 443 k doživotnímu žaláři...Němci byli vyloučeni z výkonu veřejných služeb a německým zaměstnancům se zastavily platy služebních a zaopatřovacích platů. V pohraničí se zpočátku nevyplácely ani dávky sociálního pojištění, poskytovaly se jen podpory. Omezovala se rovněž možnost uzavřít sňatek s osobami německé národnosti, tzv. nespolehlivé obyvatelstvo nemělo právo volit a být voleno do zastupitelských sborů. Německé školy všech stupňů byly uzavřeny, podmínky vyučování německých dětí v českých školách byly stanoveny až později. Němci ztratili možnost kontaktu s tištěným slovem a kulturou v mateřském jazyce, užívání němčiny na veřejnosti a ve styku s úřady nebylo vítáno. Zastavit svou činnost musela de facto německá evangelická církev, také bohoslužby římskokatolické církve v německém jazyce byly omezovány. Řada německých duchovních a členů řádu z republiky odešla nebo byla vysídlena, některé osoby se na čas ocitly v internaci nebo ve vazbě.*“¹⁰⁵

Němci, pokud nebyli internováni, se museli přihlásit k pobytu, nosili zvláštní označení, většinou se jednalo o bílé pásy. Měli zakázáno se volně pohybovat bez zvláštního povolení. Rovněž nesměli vycházet z bytů po určité hodině a ve většině případů nesměli používat veřejné dopravní prostředky. Kromě uznaných a prověřených antifašistů odevzdali rozhlasové přijímače a pro nákupy

---

¹⁰³ Z. BENEŠ – V. KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, s. 199.

¹⁰⁴ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 47 - 48.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 49.

v obchodech byla pro ně stanovena jen krátká doba před uzavřením. Pokud ovšem Němci nemluvili česky, nebývali obslouženi. Němci měli rovněž zákaz navštěvovat divadla, kina, lázně, restaurace apod., a shromažďovat se na veřejných prostranstvích. „*Snaha eliminovat jejich etnickou svébytnost vedla i k tomu, že se etnonymum Němec psalo s malým začátečním písmenem.*“¹⁰⁶

Ústavní dekret prezidenta republiky z 2. srpna 1945 přímo reagoval na události v Postupimi a zbavoval československého státního občanství všechny osoby, hlásící se po Mnichovu a za okupace k německé národnosti. Občanství zůstalo těm Němcům, kteří se ještě před Mnichovem prohlásili úředně za Čechy či Slováky. O zachování občanství mohli za přísně stanovených podmínek žádat němečtí antifašisté s tím, že každá žádost bude přísně přezkoumána. Možnost vrácení občanství se předpokládala i u národnostně smíšených rodin, přičemž mnohem snazší situaci měla manželství Čecha s Němkou, protože státní příslušnost celé rodiny byla určována podle otce.

Po zakončení konference v Postupimi se vysídlování Němců do sovětské zóny v Německu a do Rakouska postupně zastavilo. Nebylo ovšem bráněno přesunům konaným se souhlasem příslušných spojeneckých armádních činitelů. Bylo nutné vytvořit podmínky pro organizovaný odsun. Vláda byla na podzim roku 1945 rozhodnuta zahájit co nejdříve hromadný transfer. Odsun měl začít v prosinci roku 1945, hlavní fáze se měla uskutečnit v roce 1946. Se zakončením celé akce se počítalo k 1. srpnu 1946. Z Československa mělo být vysídleno 2,5 milionu Němců, z toho 750 000 do sovětského a 1 750 000 do amerického pásma.¹⁰⁷ „*Ústřední směrnice k provádění soustavného odsunu Němců schválila československá vláda 14. 12. 1945. Rámcové plány transferu měly vypracovat Osídlovací úřady v Praze a v Bratislavě, schválit je měla Ústřední komise pro vnitřní osídlení. Řízením odsunu bylo pověřeno ministerstvo vnitra, konkrétní postup v regionech měl zajišťovat aparát národních výborů (správních komisí) ve spolupráci s bezpečnostními složkami, okresními úřady práce, oblastními osídlovacími úřadovnými a fondy národní obnovy a s orgány pověřenými zemědělským osídlováním.*“¹⁰⁸ Na provádění vlastního odsunu i jeho organizačně technické

---

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 50.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 52.

¹⁰⁸ Tamtéž.

zabezpečení dohlížela vojenská správa. Ministerstvo vnitra a jemu podřízené útvary prováděly výběr Němců do odsunových kategorií i jejich soustředění až do vypravení transportů. Do čela zvláštního úřadu (referátu) ministerstva vnitra byl jmenován ve funkci zvláštního zmocněnce Antonín Kučera. Podle směrnic z 31. prosince 1945 ztratila platnost všechna dosavadní opatření o vysídlování Němců. Odsun měl nadále probíhat organizovaně a humánně. Nevztahoval se na Němce, kteří získali prozatímní osvědčení o československém státním občanství, nebo na ty, u nichž se předpokládalo kladné vyřízení žádosti o jeho vrácení či zachování. Z odsunu byly vyňaty i osoby českého či slovenského původu, zvláště pokud šlo o příslušníky národnostně smíšených manželství, a také zvláště kvalifikované pracovní síly.¹⁰⁹

Odsunuta měla být vždy celá rodina, která neměla být rozdělena. Mohla si s sebou vzít částku do 1 000 marek na hlavu. Předpis stanovil, že bude řádně oblečena, obuta a vybavena všemi potřebnými náležitostmi, včetně zdravotní prohlídky. Každá osoba mohla mít zavazadlo o hmotnosti nejvýše 30 kg a zásobu jídla na 7 dní. Kromě peněz museli Němci odevzdat všechny cenné kovové předměty kromě snubních prstenů a drobných upomínkových předmětů. Opatření se však realizovala značně rozdílně.

„Zjištění počtu všech Němců, kteří se na československém území zdržovali na konci války a různými cestami je opustili v etapě od května 1945 do zahájení tzv. organizovaného odsunu na začátku r. 1946, je pro nedostatek spolehlivých údajů velmi obtížné. Podle některých sdělení do listopadu 1945 uteklo, bylo evakuováno nebo vysídleno celkem 730 000 Němců. Ministr vnitra Václav Nosek na jaře roku 1946 uváděl, že ve srovnání se stavem na začátku roku 1945 ubylo v Československu do konce téhož roku asi 950 000 Němců. V tomto případě se ale nejspíše počítalo i s uprchlíky, válečnými a jinými ztrátami a se zajatci. Československé práce věnované tomuto tématu uvádějí obvykle údaj zhruba 660 000 Němců, kteří utekli nebo byli vysídleni mimo rámec řádného transferu.“¹¹⁰

---

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 62.

1.5 Organizovaný odsun 1946 – 1947

Počátkem ledna 1946 byly dokončeny přípravy k tzv. organizovanému (používány také byly termíny řádný nebo soustavný) odsunu. Podle původních plánů měl odsun proběhnout ve třech etapách. První etapa měla být ukončena v polovině roku 1946 vyčerpáním stanovených početních kvót v okresech. V této fázi neměli být odsunuti lidé, pracující v průmyslových podnicích v pohraničí, zařazených do kategorie A (velmi důležité průmyslové závody a podniky), a také v zemědělství a lesnictví. Ve druhé etapě pak měli být do transportů zařazeni všichni Němci, kromě prokazatelných antifašistů, osob z národnostně smíšených manželství a specialisté s rodinami. Ve třetí závěrečné etapě se mělo řešit vystěhování kvalifikovaných pracovních sil.¹¹¹

Již na konci roku 1945 byla část dosavadních soustředovacích zařízení pro Němce přeměněna na sběrná střediska, 104 sběrných středisek se nacházelo v českých zemích a 3 na Slovensku. Souběžně bylo vytvořeno 11 záložních odsunových středisek v blízkosti železničních stanic. Nejdůležitější záložní odsunová střediska se nacházela v Chebu a v Domažlicích. Dále měla při odsunu působit 2 větší karanténní a 4 nemocniční střediska. Všechna opatření technického, zdravotnického aj. charakteru měla být uplatňována tak, aby byl odsun proveden plynule a v co nejrychlejším tempu.¹¹² Směrnice ministerstva národní obrany z 2. února 1946 vymezily pravomoci příslušníků armády při provádění odsunu a mj. určovaly, za jakých podmínek je možné použít zbraň. „Podle statistiky vydaných potravinových lístků bylo koncem ledna 1946 registrováno v českých zemích celkem 2 142 203 Němců, z toho v pohraničních oblastech 1 884 699. Ze Slovenska se mělo podle předběžných odhadů odsunout asi 40 000 nebo i více osob...“¹¹³

Příjem Němců do sovětské okupační zóny byl v této době přerušen a československá vláda usilovala o jeho obnovení. Sovětskému velvyslanci V. A. Zorinovi¹¹⁴ byla vyslovena naléhavá prosba, „aby sovětská vláda přezkoumala záporné stanovisko odpovědných míst v Německu k dalšímu

---

¹¹¹Z. BENEŠ – V. KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, s. 212.

¹¹²T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 63.

¹¹³Tamtéž.

¹¹⁴Sovětský diplomat a politik; velvyslanec v ČSR. 1945 - 47 dohlížel a kontroloval průběh únorového převratu v roce 1948 v Československu. Mezi lety 1947 – 65 byl náměstkem ministra zahraničí SSSR.

hromadnému odsunu z ČSR. ¹¹⁵ Vzhledem k váhavému postoji Sovětů zahájili českoslovenští představitelé jednání o transferu s Američany 8. – 9. ledna v Praze. „Byly dohodnuty podmínky, podle nichž se měl do konce února vypravit do americké zóny v Německu jeden transport denně (zhruba s 1 200 osobami ve 40 vagónech po 30 osobách). Počet transportů se měl do začátku dubna zvýšit na dva a pak čtyři denně. Američané věnovali značnou pozornost vybavení odsunovaných osob (potravin, zavazadla o hmotnosti 30 – 50 kg, 1 000 marek na osobu)...Nejdříve měli odejít osoby, jejichž příbuzní již byli za hranicemi, říšští Němci se měli odsunout (odděleně od starousedlíků) až později, stejně jako opuštěné děti a nemocní...Do sběrných středisek a transportů se neměly zařazovat osoby prokazatelně českého (slovenského) původu, dále Němci, kteří žádali o zachování nebo vrácení československého občanství, těhotné ženy a rodičky. První transporty byly do americké zóny vypraveny 24. – 25. 1. 1946 z Mariánských Lázní a Českých Budějovic.“¹¹⁶

Stále ještě docházelo k případům násilí a šikany na odsunovaných Němcích a některé osoby se na jejich úkor nezákonně obohacovaly. Byl také rozkrádán opuštěný majetek. Směrnice k provádění odsunu se v praxi ne vždy dostatečně důsledně dodržovaly. Opatření byla různě interpretována a upravována k lokálním potřebám. Němcům se někdy v transportech bezdůvodně odebíraly povolené věci, včetně šatstva. Úřady jim proto musely opatřit věci z vlastních zásob, ze skladu zabavených svršků a příslušnou peněžní částku na hotovosti poskytnout z vázaných vkladů, což provázely různé problémy. Velký problém představovalo rovněž kompletování rodin, jejichž příslušníci se často nacházeli na místech od sebe vzdálených. Američané odmítali přijímat špatně vybavené transporty, obsazené málo práceschopnými muži, a tak pohrozili zpomalením odsunu. Ovšem ve srovnání s živelnými odsuny v pokvětnových měsících roku 1945 se odsunové podmínky upravily. I tak ale byla situace odsunutých osob v poválečném Německu složitá. Většina německých obyvatel ovšem chtěla z Československa co nejrychleji pryč a sama se dobrovolně hlásila k odsunu.¹¹⁷

---

¹¹⁵ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 63.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 63 – 64.

¹¹⁷ Z. BENEŠ – V. KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, s. 216 - 217.

Němci samozřejmě přijímali svůj osud těžce. V mnoha případech se pokusili zatajit a ukrýt svůj majetek, docházelo i k tomu, že majetek, který zde museli zanechat, naschvál poškozovali. Různá a často zveličená svědectví o sabotážích, kterých se dopouštěli Němci, se stávala podnětem k potrestání velkých skupin Němců. Německé obyvatelstvo mělo velkou obavu z umístění v internačních táborech, kde byly podmínky velmi těžké a drsné. Internační tábory na Kladně nebo v Mostě dokonce někteří z nich přirovnávali ke koncentračním táborům Dachau nebo Buchenwald.

Provedení co nejrychlejšího odsunu podporovaly všechny československé politické strany. Argumentace obhajující transfer se opírala o koncepci kolektivní viny. Prezident Beneš 24. března 1946 v projevu na Kladně prohlásil, že odsun Němců chápe jako: „jednu z největších našich revolucí národních vůbec“.¹¹⁸ „Přestože byly politické strany při posuzování tzv. sudetoněmecké otázky vcelku jednotné, projevovaly se mezi nimi rozdíly v akcentování jednotlivých problémů. Všechny strany přitom využívaly rozjitřeného nacionálního citění lidí s cílem posílit své pozice. Vyzdvihovaly se zásluhy o prosazení transferu, soutěžilo se v tom, kdo bude v postupu vůči Němcům razantnější.“¹¹⁹ Svůj podíl na uskutečnění odsunu a sovětskou pomoc samozřejmě nahlas zdůrazňovala KSČ, jejíž váhavý postoj k odsunu během válečných let byl zapomenut. Byl to logický počín, neboť se blížily volby do československého státního parlamentu¹²⁰. Hlasitá podpora odsunu a nenávisť vůči Němcům zajišťovala velkou podporu veřejnosti té či oné straně. V časopise Svobodný zítřek se tehdy výstižně psalo: „...politická strana, která by na sebe uvalila podezření, že to s požadavkem národního státu nemyslí doopravdy, odepsala by tím nad sebou rozsudek smrti.“¹²¹

V dubnu 1946 jednali znovu českoslovenští představitelé s Američany o podmínkách odsunu. Americká strana vyjádřila výhrady k provádění odsunu, ale přistoupila na zvýšení počtu transportů – šest vlaků denně. Podle uzavřené dohody měli Američané od května ve své zóně začít přijímat speciální antifašistické

---

¹¹⁸ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 66.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Volby do jednokomorového Ústavodárného shromáždění Československé republiky se konaly 26. května 1946. Jedná se o první volby po druhé světové válce, které byly zároveň jediné do nástupu komunistů k moci. Krátce před volbami byla volební způsobilost snížena z 21 na 18 let. Zvítězila KSČ se 43, 25%.

¹²¹ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 66.

transporty. Většina vysídlených Němců v té době směřovala do amerického okupačního pásma. Snaha obnovit hromadný transfer do sovětského pásma se zatím nesečkala s úspěchem. Stěhovaly se pouze skupiny antifašistů. Sověti se odvolávali na to, že jejich pásmo je přelidněno.¹²² Podle dobových zpráv převzali Američané z Československa ještě před 25. prosincem 1945 celkem 132 472 Němců, poté do 30. dubna 1946 dalších 263 644.¹²³

Nová fáze odsunu pak začala v červnu roku 1946. V této době velmi vzrůstal tlak na urychlení transferu. Zároveň se ale rozvinuly diskuze nad hospodářskými důsledky vylidnění celých oblastí. Veřejnost už nepostupovala vůči Němcům tak radikálně a brutálně, nicméně nutnost odsunu nebyla zpochybněna. V té době také byly také obnoveny transfery do sovětské okupační zóny. Podle dohody z května/červa 1946 mělo být do sovětského pásma organizovaně odsunuto asi 600 000 – 650 000 osob, včetně říšských němců a uprchlíků německé národnosti z jiných zemí. Počítalo se i s železničními transporty a loděmi po Labi. Od 10. června měly být kromě neděle každý den vypraveny dva transporty, poté byl počet zvyšován na tři až šest transportů denně. Hmotnost zavazadla, na osobu se zvýšila na 50 kg a finanční hotovost na 500 marek. Organizační a technické podmínky pro odsun zůstaly v podstatě stejné jako do americké zóny, jen byly méně důsledně dodržovány.¹²⁴

Odsun do obou okupačních pásem byl nejintenzivnější v červenci 1946. Do obou zón každý den odjíždělo dvanáct transportů s celkem 14 400 osobami. Zacházení s Němci ve sběrných střediscích i při přepravě se zlepšilo, stalo se tak především díky kontrolám ze strany Američanů. Transfer ze Slovenska probíhal podle úředních zpráv pomalu. Údajně bylo vypraveno jen 12 transportů.¹²⁵ Napjatá nacionální atmosféra dále přetrvávala už jen v pohraničí, kde se poměry ještě zcela nezkonsolidovaly.

V létě 1946 reálný předpoklad stanovil, že hlavní etapa masového vysídlování bude moci skončit již na podzim téhož roku. V polovině září roku 1946 konzultovala tuto možnost československá delegace s Američany a Sověty

---

¹²² Tamtéž, s. 67.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž, s. 70.

¹²⁵ Tamtéž, s. 71.

v Berlíně. Do sovětské zóny měli být přibližně do poloviny října odsunuti zbývající Němci, určení do tzv. normálních transportů, tedy po dvou vlacích denně. Mimo to se také připravovaly transporty antifašistů, skupin dětí, nemocných a starých osob. Strany se dohodly, že transporty do americké zóny budou pokračovat do konce října 1946 po třech vlacích denně a antifašistů po 3 – 4 transportech týdně. Americká zpráva o průběhu odsunů k 30. září 1946 uváděla, že dosud bylo do americké zóny přijato 1 157 710 Němců. Do sovětské zóny bylo do stejné doby spořádaně odsunuto více než 600 000 osob.¹²⁶ Počítalo se také, že do konce roku 1946 bude v provozu již jen devět internačních středisek s více než 2 000 osobami.

Postupně se ale rozproudily debaty o tom, zda je především z hlediska hospodářské situace republiky účelné vysídlovat Němce v tak rychlém tempu a v tak masovém měřítku. Ze zahraničí, ale i z Československa se začaly hlasitěji ozývat kritiky vysídlování Němců. Oficiální zakončení této etapy odsunu koncem října roku 1946, se stalo příležitostí k hodnocení této historicky významné události. Prezident Beneš 29. října 1946 na velké manifestaci v Praze prohlásil: „...ode dneška, nejen po právu, nýbrž i ve skutečnosti náš stát je státem národním, státem jen Čechů a Slováků...Podle oficiálních československých údajů se do amerického pásma odsunulo celkem 1 415 135 a do sovětského 750 000 osob. Po organizační, technické i materiální stránce šlo o velmi náročnou operaci, která si vyžádala značné náklady. Národní banka uvolnila na vybavení odsunovaných osob asi 1 miliardu marek, celkové finanční výdaje...byly propočteny na zhruba 500 milionů korun. K přepravě se využilo 1 646 vlakových souprav s téměř 68 000 vozy...Převaha Němců se prováděla také nákladními automobily, 4 lazaretními vlaky a 12 loděmi.“¹²⁷

V zimě 1946 byl odsun přerušen. Obnovit se měl v dubnu roku 1947 s tím, že do amerického pásma budou přijímány jen zdravé, praceschopné osoby s potřebnými doklady, které mají v pásmu příbuzné, ubytování nebo pracovní místo. „Závěrečná nota o zakončení odsunu do sovětského pásma byla podepsána 13. 11. 1946. Sověti přislíbili převzít do konce roku ještě několik transportů.“¹²⁸ Údaje o celkovém počtu odsunutých Němců během tzv. organizovaného odsunu se

---

¹²⁶ Z. BENEŠ – V. KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, Praha 2002, s. 261.

¹²⁷ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 75 – 76.

¹²⁸ Tamtéž, s. 76.

ovšem mnohdy odlišují. Za pravděpodobné lze považovat počet odsunutých do konce roku 1946 1 859 541 Němců. Koncem prosince 1946 v republice zůstávalo asi 225 000 německých obyvatel. Z nich mělo republiku opustit ještě 77 000 Němců. Na Slovensku pak zůstávalo asi 25 000 – 30 000 Němců.

Situace v Německu a rozpory mezi velmocemi však zapříčinily, že se na jaře 1947 československé vládě nepodařilo obnovit hromadný transfer do americké okupační zóny. Z toho důvodu byla zevrubněji rozpracována opatření, která měla natrvalo integrovat zbývající německé obyvatelstvo do československé společnosti. Mezi lety 1947 – 1949 se z Československa vystěhovalo 18 127 osob. Do západního Německa odcházeli často Němci také ilegálně a třicet tisíc osob upustilo území republiky na základě platných cestovních dokladů.¹²⁹ Na jaře 1949 se podle neoficiálních zpráv zdržovalo na našem území ještě na 180 000 Němců. Část osob se však již k německé národnosti nehlásila.¹³⁰

Od podzimu roku 1947 Němce systematictěji přemísťovali na práci z pohraničních oblastí do vnitrozemí. Tlak na odsun Němců od hranic přicházel zejména od novoosídlenců, jejichž zájmy, zejména z politických důvodů, vehementně bránila KSČ. Uskutečňovaly se i přesuny německých obyvatel na Slovensko.

Němci však o znovuoobnovení československého státního občanství zájem příliš neprojevovali. Na přelomu let 1951/1952 šlo ještě přibližně o 40 000 osob. *„Komunistický stát tuto situaci řešil zákonem z 24. 4. 1953, kterým bylo uděleno československé občanství všem Němcům, kteří měli v ČSR trvalé bydliště a dosud o občanství nežádali. Šlo tedy o udělení občanství bez ohledu na přání a vůli těch, kterých se toto opatření bezprostředně týkalo. V následujícím období byl vůči těm osobám, které se zdráhaly převzít občanské průkazy, uplatněn postup, který jejich počet zredukoval na minimum.“*¹³¹

---

¹²⁹ Tamtéž, s. 78.

¹³⁰ Z. BENEŠ – V. KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, s. 256.

¹³¹ T. STANĚK, *Vysídlení Němců z Československa*, s. 80 – 81.

2. Chebsko a odsun německého obyvatelstva

2.1 Situace na Chebsku před druhou světovou válkou

Roku 1933 Konrad Henlein v Chebu založil Sudetoněmeckou vlastenecká fronta, která později vstoupila ve známost jako Sudetoněmecká strana. Tato strana se již od svého vzniku snažila v pohraničí vzbuzovat protičeské postoje a zároveň působit na radikální nacionalismus českých Němců umocněný hospodářskou krizí. Sudetoněmecká strana se tak stávala pojítkem mezi Němci žijícími v českém pohraničí a hitlerovským Německem. V roce 1935 tato strana zvítězila v parlamentních volbách a v plné síle se tak ukázala nespokojenost, již dali Němci najevo prvorepublikovému politickému systému v Československu. Nacistické Německo nabízelo svou masivní propagandou z této tíživé situace vcelku jednoduché východisko spočívající v připojení československého pohraničí k Říši. Tyto názory našly u chebských Němců značný ohlas, a tak již od roku 1938 vyvíjeli násilný tlak na chebské obyvatele českého a židovského původu i na osoby s antifašistických postojem.¹³²

Od konce roku 1937 se krize v československo-německých vztazích prohlubovala. Na jaře roku 1938 dramatické události dostaly rychlý spád. Obliba Henleina a nacismu výrazně stoupla a jeho přívrženci začali blokovat veškerý vliv jeho odpůrců. Henlein na příkaz z Říše kladl československé vládě další a další nesmyslné požadavky, které vláda nemohla v zájmu zachování integrity a suverenity státu splnit. Pohraniční oblasti hospodářskou krizí utrpěly nejvíce, a proto je Sudetoněmecká strana ovládala téměř bezezbytku. Situace vyvrcholila v dubnu 1938, kdy Sudetoněmecká strana předložila československé vládě tzv. karlovarské požadavky, jejichž splnění by v konečném důsledku způsobilo vnitřní rozpad státu. Vláda tyto požadavky nepřijala, ale byla ochotna provést velké ústupky. Začala se Sudetoněmeckou stranou vyjednávat, ale Henlein, opět na příkaz z Říše, nebyl ochoten žádný ústupek přijmout. Radikalismus mezi Němci neustále narůstal, dokonce docházelo ke stále závažnějším zločinům.

---

¹³² Jitka CHMELÍKOVÁ, *Osvobození – Cheb 1945*, Cheb 2005, s. 6.

Násilnosti v Chebu dosáhly vrcholu 12. září 1938, kdy byl do chebských ulic ampliónů přenášen projev Adolfa Hitlera z Norimberku. To rozběsnilo dav chebských Němců, který začal bezhlavě demolovat výlohy obchodů českých a židovských živnostníků, ba nezastavil se ani před obchody sociálně demokraticky smýšlejících Němců. Mnoho českých obyvatel Chebu se po této události rozhodlo odejít do vnitrozemí. Odpověď českých úřadů na tyto násilnosti se dostavila záhy. Vyhlásily stanné právo. Vedení Sudetoněmecké strany se tak stáhlo do Německa, odkud začalo organizovat teroristické akce trvající až do pomnichovského obsazení Chebska.¹³³

Podepsání Mnichovské dohody v září roku 1938 znamenalo pro chebský region další velké změny. Radost chebských Němců, ale také jejich radikalismus tehdy ještě umocnila Hitlerova návštěva Chebu 3. října 1938 (Příloha č. 3). Na chebském náměstí ho bouřlivě přijaly rozjásané davy jako osvoboditele po léta zotročovaných Němců. Na Hitlerovu počest pak hlavní chebské náměstí přejmenovali na Adolf – Hitlersplatz.¹³⁴ Chebsko se tudíž stalo územím oficiálně odstoupeným nacistickému Německu a na jeho území začalo platit říšské právo. Omezena byla svoboda slova, tisku a činnost mnoha spolků, staženy byly politicky nepohodlné knihy a tiskoviny. Zlikvidovány byly i některé knihovní fondy. Sudetoněmecká strana se pomalu začlenila do NSDAP, která se stala jedinou legální politickou silou v zemi. Jakýkoli náznak odporu okamžitě potlačovala tajná státní policie – gestapo.¹³⁵

10. listopadu 1938 pak proběhla další represivní akce zaměřená zejména proti židovským obyvatelům Chebu. Vešla ve známost jako tzv. Křišťálová noc. Během této akce nacisté vypálili a zničili židovskou synagogu v Chebu a silně poškodili i židovský hřbitov.¹³⁶ Po této akci musel být majetek českých a židovských obyvatel Chebu evidován, všichni úřední zaměstnanci českého původu se museli vzdát svých funkcí a nahradili je Němci. Češi a Židé byli vyhnáni do vnitrozemí. Po vzniku Protektorátu Židy postupně, deportovali do koncentračních táborů. Těžký osud čekal také německé antifašisty, zejména

---

¹³³ Martin FLAŠKA, *Chebsko po květnu 1945*, Diplomová práce PF JČU, České Budějovice 2009, s. 14.

¹³⁴ J. CHMELÍKOVÁ, *Osvobození – Cheb 1945*, s. 6.

¹³⁵ M. FLAŠKA, *Chebsko po květnu 1945*, s. 14 – 15.

¹³⁶ J. CHMELÍKOVÁ, *Osvobození – Cheb 1945*, s. 6.

sociální demokraty a komunisty. Ač také uprchli z pohraničí do vnitrozemí, byli následně do pohraničí vráceni a podrobeni represím ze strany německých úřadů.¹³⁷

Dne 1. října 1938 bylo Chebsko na základě přímého Hitlerova rozkazu nově správně rozčleněno. Došlo i k reformě státní správy na vůdcovském principu, jenž nahradil demokratickou samosprávu.¹³⁸ Nový systém spočíval na jednotě stranických žup NSDAP, neboť nacisté z nově nabytých území vytvořili s platností od 1. května 1939 tzv. Sudetskou župu. Jeden z vládních obvodů tohoto nového správního celku sídlil v Chebu. Tento vládní obvod se skládal z dvou vládních okresů, tím byl Cheb a Karlovy Vary a z 18 okresů, které zahrnovaly území západních, jihozápadních a severozápadních Čech. V čele obvodu stál vládní prezident se sídlem v Karlových Varech.¹³⁹

Hlavní průmyslové odvětvím na Chebsku tvořil průmysl spotřební. Zejména se pak jednalo o textilní výrobu, ve které byly zaměstnány převážně ženy. Byla tudíž nutná reorganizace zaběhnutého systému, a tak vznikala nová pracovní místa pro nezaměstnané muže. V očekávání války ale brzy výrobu spotřebního průmyslu nahradila výroba zbraní.¹⁴⁰

Většina Němců změnu režimu i připojení Sudet k Říši vítala. V prvních dnech okupace sice vznikaly na Chebsku problémy se zásobováním, ale později se situace uklidnila a hospodářství se rozvíjelo. Tomu napovídá i zvýšený počet uzavíraných sňatků a vyšší porodnost. Nezaměstnaní obyvatelé Chebska také s radostí přivítali nové pracovní možnosti jak v německém vnitrozemí, tak po březnu 1939 v nově zřízeném Protektorátu.¹⁴¹ Nejvýznamnější pomnichovskou změnou, která výrazně ovlivnila národnostní složení Chebska, však byl odchod většiny Čechů do vnitrozemí. Podle údajů z květnového sčítání lidu z roku 1939 žilo v okrese Cheb pouze 101 obyvatel hlásících se k české národnosti. To je z celkového počtu 76 979 obyvatel velmi zanedbatelné množství.¹⁴²

---

¹³⁷ Tamtéž, s. 8.

¹³⁸ Antonín FALTYS, *K problematice hospodářské struktury Karlovarska na počátku nacistické okupace*, *Minulostí Západočeského kraje* 4, 1966, s. 63.

¹³⁹ Tamtéž, s. 65.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 69–73.

¹⁴¹ J. CHMELÍKOVÁ, *Osvobození – Cheb 1945*, s. 8.

¹⁴² A. FALTYS, *K problematice hospodářské struktury Karlovarska na počátku nacistické okupace*, s. 66.

V důsledku probíhající války však posléze docházelo k druhému extrému, vznikl naprostý nedostatek pracovních sil. Většinu praceschopných mužů odveleli na frontu. Práci v průmyslu i zemědělství většinou vykonávali váleční zajatci a totálně nasazení z různých evropských zemí. Tyto osoby internované v pracovních táborech žily odděleně od místního obyvatelstva. Nejhůře nacisté zacházeli s lidmi z východoevropských států – s Ukrajinci, Poláky atd.¹⁴³

„Samotným městem Chebem často projížděly transporty do koncentračních táborů. Jakýkoli pokus o útěk znamenal pro vězně jistou smrt, stejně jako jakýkoli odhalený pokus místního obyvatelstva nějakým způsobem těmto osobám pomoci. Nad vším neustále bděla tajná policie – gestapo. Stejně končily také jakékoli projevy odporu proti politice Říše. Politicky nepohodlné výroky se staly osudnými také bývalému chebskému starostovi Andreasi Prokischovi, který byl odvečen do koncentračního tábora v bavorském Dachau, kde v březnu roku 1945 umírá. Pod značným tlakem se ocitly zbytky českého a židovského obyvatelstva. Většinou se jednalo o osoby, které pocházely ze smíšených manželství. Jejich postavení bylo vskutku nelehké, jelikož byly často vystavovány ponižování a diskriminaci.“¹⁴⁴

Velmi krutým způsobem bylo zacházeno také s tělesně a mentálně postiženými a se starými lidmi. V nacistickém Německu probíhal v rámci ozdravení společnosti tajný program, podle něhož byli tito lidé cíleně likvidováni. Bohužel jsou známy takové případy i ze Sudet. Přímo v Chebu fungoval Úřední soud, jehož odnož tzv. zdravotní soud, rozhodoval o tom, kdo v rámci dědičnosti je pro společnost „nepřínosný“. Tato instituce mezi lety 1940 – 1943 projednala více než 900 případů. Pokud byl někdo shledán „geneticky neperspektivním“, v lepším případě ho sterilizovali, to však mnoho osob nepřežilo.¹⁴⁵

---

¹⁴³ J. CHMELÍKOVÁ, *Osvobození – Cheb 1945*, s. 10.

¹⁴⁴ M. FLÁŠKA, *Chebsko po květnu 1945*, s. 18.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 19.

2.2 Chebsko osvobozované a osvobozené

Na konci druhé světové války zaznamenal Cheb prudké změny. Již během válečných let se počet chebských obyvatel značně navýšil. Jednalo se asi o 20 000 nových obyvatel. Do Chebu mířili především za prací ve zbrojním průmyslu na místním letišti. Na území města Chebu tak v roce 1945 žilo asi 55 000 obyvatel. Od února 1945 se na chebském území usadilo také mnoho uprchlíků z oblastí Východního Pruska, tzv. národních hostů.¹⁴⁶

Přes území Chebska prošlo několik pochodů smrti, při nichž byli vězni koncentračních táborů surově hnáni přes německou hranici směrem na Sokolov a Mariánské Lázně.¹⁴⁷ Jeden z takovýchto přesunů absolvovali vězni koncentračního tábora Gross Rossen, nacházejícího se poblíž polské Vratislavi. Jednalo se o skupinu asi 500 žen. V únoru roku 1945 je ve velmi zuboženém stavu hnali směrem na Cheb, kde byly naloženy na nákladní vlak a odvedeny do koncentračního tábora Bergen – Belsen.¹⁴⁸ Mezi vězenkyněmi tehdy vypukla epidemie tyfu, takže mnoho z nich zemřelo.¹⁴⁹

Konec války ovšem znamenal pro Cheb pohromu ve formě náletů a bombardování spojeneckými letouny. Do té doby byly Sudety jakéhokoli bombardování ušetřeny, a tak sloužily jako útočiště uprchlíkům z Bavorska a Saska, které byly naopak leteckou silou výrazně zasaženy.¹⁵⁰ Dne 23. října 1944 Cheb zasáhlo první bombardování americkými letadly. Železniční viadukt spojující Cheb se severními Čechami vážně poškodilo. Útok byl dále veden na průmyslové objekty a zničeno bylo i několik domů. Třiapadesát chebských obyvatel bylo během tohoto náletu zabito. Dne 7. února 1945 byl na Cheb uskutečněn další nálet. Zaměřil se převážně na továrnu na výrobu zbraní a letadel umístěnou v blízkosti chebského letiště. Nejsilnější nálety pak proběhly 25. března a 8. dubna 1945. Zničily na 200 obytných domů, tisíc domů vážně poškodil. Místní pošta také utrpěla velké škody, ušetřeno nezůstalo ani chebské letiště, ale nejhůře dopadlo chebské nádraží a přilehlé budovy, které byly zcela zničeny. Během prvního z nich

---

¹⁴⁶ M. FLAŠKA, *Chebsko po květnu 1945*, s. 19.

¹⁴⁷ Státní okresní archiv Cheb (SOkA Cheb), Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 - 1947.

¹⁴⁸ Bergen-Belsen byl německý koncentrační tábor za druhé světové války. Nacházel se Dolním Sasku jihozápadně od města Bergen. Mezi lety 1943 až 1945 zde zemřelo 100 000 zajatců. 15. dubna 1945 byl tábor osvobozen britskou armádou.

¹⁴⁹ J. CHMELÍKOVÁ, *Osvobození – Cheb 1945*, s. 13–14.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 21.

zahynulo 118 lidí, při druhém se uvádí až 800 obětí.¹⁵¹ Jeden z posledních náletů 20. dubna 1945 zasáhl kostel sv. Mikuláše.¹⁵² Zničil střechu kostela a dvě jeho věže. Zasaženy byly i okolní budovy.¹⁵³ Při jednom z posledních náletů byl zničen také most přes řeku Ohři u kostela sv. Bartoloměje. Po válce ho opravili ze sbírky amerických vojáků. Na počest těch, kteří zorganizovali a zaplatili jeho obnovu, byl pojmenován mostem americkým.

„Během 22. a 23. dubna k bavorskému městu Marktredwitz, které leží přibližně 25 km od Chebu, dorazila 97. pěší divize 3. americké armády pod velením brigádního generála Miltona B. Hasleye. Tato divize se vylodila 2. března ve Francii a zúčastnila se úspěšně několikadenních bojů v Porýní a Porúří, odkud byli její vojáci převezeni na nekrytých nákladních automobilech do bavorského pohraničí.⁵² Blízkost americké armády vyvolala na Chebsku značnou nejistotu. Konradem Henleinem bylo vydané nařízení provést první dvě etapy opatření ARLZ. Etapa A (Auflockerung – Uvolnění) znamenala rozkaz k ukrytí všech hodnot, které nebyly bezpodmínečně důležité pro účely války či hospodářství. Etapa R (Raumung – Vyklizení) nařizovala odvézt veškerý další materiál, který nesloužil k pokrytí nejnnutnějších potřeb vojska či úřadů, do bezpečného zázemí. Etapa L (Lahmung – Ochromení) znamenala úmyslné znehodnocování veškerých zařízení a strojů odmontováním jejich nejdůležitějších částí, aby se případně nemohly stát kořistí spojeneckých vojsk a sloužit v jejich prospěch. Poslední etapa Z (Zerstörung – Zničení) nařizovala úplné zničení zařízení, strojů, zásob a také celé řady strategických objektů jejich rozbitím nebo zapálením.“¹⁵⁴ Toto nařízení nacistické úřady důsledně dodržovaly. Zničily většinu písemností a archiv gestapa, do povětří vyhodily veškeré železniční mosty přes Ohři.¹⁵⁵

Americká armáda se k Chebu z Německa blížila ze dvou směrů, a to od vzdálenějšího města Hofu¹⁵⁶ a od blízkého Waldsassenu.¹⁵⁷ Nad Chebem zatím kroužila americká letadla, která shazovala letáky se svými požadavky. Američané požadovali, aby se vzdalo vedení města a všichni civilisté, dále požadovali

---

¹⁵¹ Tamtéž, s. 22- 23.

¹⁵² Stojící na dnešním Kostelním náměstí, věže kostela byly do původní podoby přestaveny až v červenci 2008.

¹⁵³ J. CHMELÍKOVÁ, *Osvobození – Cheb 1945*, s. 23.

¹⁵⁴ M. FLAŠKA, *Chebsko po květnu 1945*, s. 22.

¹⁵⁵ J. CHMELÍKOVÁ, *Osvobození – Cheb 1945*, s. 34.

¹⁵⁶ Město Hof je vzdáleno asi 60 km od Chebu.

¹⁵⁷ Město Waldsassen je vzdáleno od Chebu asi 10 km.

odstranění min a zátarasů a viditelné vyvěšení bílých vlajek. Pokud by došlo k jakémukoli odporu, mělo být město srovnáno se zemí.¹⁵⁸

Dne 24. dubna 1945 se město Cheb dostalo do palby. Boje, vedené nejprve z okrajových částí, se přesunuly do centra města. Ostrá dělostřelecká palba pokračovala celou noc na 25. dubna. Velitel obrany města major Geissler, který měl k dispozici až několik stovek vojáků a příslušníky Hitlerjugend, probíral s Henleinem možnost vzdát se Američanům. Henlein tento návrh okamžitě odmítnul. Sám Geissler byl oddaným nacistou. O jeho charakteru a smýšlení vypovídá následující příhoda: když ho místní obyvatelé přesvědčovali o nutnosti záchrany chebských památek, prohlásil: „*Já také nemám vlast, ani Chebští ji nepotřebují.*“¹⁵⁹

26. dubna 1945 Geisslera spatřila americká posádka, jak na motocyklu prchá od německého velitelství. Byl americkými vojáky na místě zastřelen.¹⁶⁰ Město Cheb téhož dne kapitulovalo a obyvatelstvo bylo vyzváno ke klidu zbraní. Tento den se oslavuje jako osvobození Chebu. Starostu Chebu dr. Janka zajali a internovali v Bavorsku, později jej v klidu propustili. S osvobozením se ale nehodlal smířit Henlein, a proto začal podnikat náležitě kroky ke zvrátí stávající situace. 28. dubna zahájil společně s několika věrnými vojáky SS ofenzivu. Celá akce ale skončila porážkou u města Podhrad. Henlein sám dopadl dosti neslavně, když se pokusil v květnu 1945 uprchnout přes hranice v sanitním voze. Mezi Rokycany a Plzní byl poznán, a než mohl být zatčen, podřezal si zápěstí skly z vlastních brýlí.¹⁶¹ 28. dubna osvoboditelé dobyli i chebské letiště. O den později pak byly Cheb i nedaleké Františkovy Lázně předány do správy 1. pěší divize americké armády, která vystřídala 97. pěší divizi, pokračující do vnitrozemí.¹⁶²

Velitel divize generálmajor Clift Andrus¹⁶³ nechal v Chebu zřídit svůj hlavní štáb a pokračovalo osvobozování vesnic směrem na Mariánské Lázně a Sokolov. Boje trvaly do 7. května, kdy byla v Remeši podepsána kapitulace Německa. Podle ní měly všechny boje ustát do půlnoci z 8. na 9. května 1945,

---

¹⁵⁸ J. CHMELÍKOVÁ, *Osvobození – Cheb 1945*, s. 34.

¹⁵⁹ 50. výročí osvobození americkou armádou - Ašsko, Chebsko, Mariánské Lázně, online zdroj, 19. 4. 2011.

<http://hamelika.webzdarma.cz>

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 36.

¹⁶¹ SOKA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 - 1947.

¹⁶² M. FLAŠKA, *Chebsko po květnu 1945*, s. 23.

¹⁶³ Clift Andrus (12. 10. 1890 – 29. 9. 1968) byl armádní generál armády Spojených států. Během 2. světové války se stal velícím důstojníkem dělostřelectva 1. divize americké armády.

1. pěší divize americké armády pak na Chebsku setrvala do června 1945, kdy byla nahrazena 79. pěší divizí.¹⁶⁴

---

¹⁶⁴ SOKA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 - 1947.

2.3 Chebsko v prvních poválečných měsících a „divoký“ odsun německého obyvatelstva

Zatímco ve zbytku republiky se hned v prvních letních měsících roku 1945 začalo s živelným vysídlováním Němců, na Chebsku byl začátek odsunů poněkud pomalejší a zdoluhavější. Nenávist vůči Němcům zde nebyla tak hmatatelná a živelná, jako v jiných částech českých zemí. Na Chebsku není známo tolik případů veřejných lynčů ani pouličních brutalit. Dokonce ani sběrný tábor, nazývaný u sv. Jodoka, za chebským viaduktem, nepatřil k táborům proslulým brutálním zacházením dozorců s Němci. Dělo se tak ze dvou důvodů. Z Chebu, který byl v roce 1938 připojen k německé Říši, odešla před válkou většina Čechů. V průběhu války a po jejím skončení se tak Cheb stal víceméně jednoznačně německým městem. Česká nenávist vůči Němcům se nemohla projevit, protože v Chebu v květnu roku 1945 žila jen hrstka českých Chebanů. Druhým a jednoznačně hlavním důvodem, proč v Chebu po válce nedocházelo k přehnaným brutalitám páchaným na německém obyvatelstvu, byla správa Chebska americkou armádou (Příloha č. 7). Američané, ač příliš nezasahovali do chebského poválečného politického dění, velmi důsledně bránili brutalitám a krutým exekucím na Němcích. Za ně pak hrozily i poměrně tvrdé tresty.

Naopak, podle rozhořčených stížností chebských Čechů, měli mladí američtí vojáci blízko zejména k německým ženám. Ač se američtí vojáci oficiálně nesměli stýkat s německými civilisty kromě dětí, množily se podle zápisů ze schůzí OSK stížnosti na hluk kolem chebského biografu Appolo, který navštěvovaly Němky v doprovodu amerických vojáků.¹⁶⁵ Později tento zákaz generál Eisenhowerem odvolal. Výjimečné nejsou ani oficiální stížnosti Čechů k okresní správní komisi, kdy Češi slovně nebo fyzicky napadli Němce, jemuž posléze přispěchali na pomoc američtí vojáci. Češi většinou z hádky, případně bitky vyvázli nejen s odřeninami a ranami, ale i s pošramocenou důstojností.¹⁶⁶ Ze samotných výpovědí takto postižených Čechů je cítit pocit křivdy a nespravedlnosti z jednání Američanů k českým obyvatelům Chebu. Z toho také plynula nedůvěra k jejich jednání a radost, když Američané Cheb opouštěli. Nutno říci, že mínění Američanů

---

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž.

o Čechách v Chebu bylo dosti podobné. Často se z místních hospod ozývaly vulgární nadávky na český účet.¹⁶⁷

Již začátkem května 1945 vyšla v Chebu vyhláška, že se na městském úřadě musí do týdne přihlásit všichni ti, kdo sloužili po 1. lednu 1933 v německé armádě, i ti, kdo byli členy politické strany NSDAP nebo organizací SS a SA. Po celém městě se usilovně pátralo po nacistech a aktivních německých pomahačích a udavačích. Ti byli předváděni na policejní stanici a předáni veliteli amerického vojska Andrusovi, jak si to sami Američané přáli. Při tomto úkolu pomáhali zbylí chebští Češi a také samotní Němci, u kterých bylo prokázáno antinacistické smýšlení. Většina takto předvedených ale byla ještě téhož dne, tj. 4. května, propuštěna na svobodu.¹⁶⁸

Na 6. květen byla do Chebu svolána první schůze starostů okolních vesnic, která měla řešit problém s nedostatkem potravin na vydávané dávky. Většinu starostů tvořili sudetští Němci, kteří byli v krátké době odvoláni a nahrazeni Čechy.¹⁶⁹

Na základě vydaných dekretů prezidenta republiky z 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, zrádců a nepřátel republiky, se i na Chebsku připravovala konfiskace půdy kolaborantů, zrádců a Němců. Tato půda pak byla rozdělena mezi nové osídlence, kteří na Chebsko přišli převážně z Tábora a přilehlých vesnic již v letních měsících roku 1945. V druhé polovině května roku 1945 vznikl při ONV v Plzni Úřad pro osídlování, který byl pověřen hospodářskou správou oblasti bývalých Sudet. Jednalo se o jediný úřad, zmocněný československou vládou k tomu, aby zajišťoval státní majetek a podle potřeby uvaloval národní správu¹⁷⁰ na podniky a závody v pohraničí. Kdokoli mohl podat přihlášku do výběrového řízení, být vybrán a pověřen národní správou německého majetku. Nesměl ovšem v názvu firmy

---

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Majetek nepřátel a zrádců podléhal národní správě, kterou vykonávali buď jednotlivci (řemeslné dílny, obchody, zemědělské usedlosti...) nebo kolektivní orgány (větší podniky).

používat své jméno. Bylo zdůrazňováno, že pohraničí potřebuje „*schopné, iniciativní a průbojné občany*.“¹⁷¹

S koncem války se přes Cheb také začali navracet do svých domovů bývalí političtí vězni z koncentračních táborů. Čeští, ale i němečtí političtí vězni z Buchenwaldu i z nacistických věznic se ihned po přechodu státních hranic na chebském nádraží zapojili do pořádkových akcí a zatýkání nacistů. Některé z těchto původně pouze projíždějících osob po dohodě se zástupci městského úřadu v Chebu zůstaly a aktivně se zapojily do místního politického života. V květnu roku 1945 bylo ze 13 členů Městské správní komise v Chebu devět Čechů, dva bývalí členové místní německé sociální demokracie a dva bývalí němečtí komunisté.¹⁷²

V květnu roku 1945 se na Chebsku hlavní cílem stala obnova autobusového, hlavně pak železničního spojení. Vlakové nádraží bylo zničeno, koleje vytrhány. Na práci spojenou s jejich obnovou, byli vyčleňováni a posíláni němečtí občané. Jednalo se o jednu z nejhorších a nejtěžších prací, pracovní doba byla velmi dlouhá a práce probíhala prakticky zadarmo. Na opravu kolejí byli posíláni jak muži, tak ženy, Chebští Němci i německé osoby ze sběrného tábora.¹⁷³

Celostátní nařízení o viditelném označení Němců¹⁷⁴ uposlechli i v Chebu. Dne 20. července zdejší okresní správní komise vydala nařízení o tom, že občané německé národnosti musí být viditelně označeni, a to žlutou páskou širokou 10 cm navlečenou na rukávu levé ruky. Pokud měla dotyčná osoba oděv bez rukávů, měla být páska připevněna na levé straně prsou. Nařízení stanovilo, že „*žlutou pásku si obstará každý občan německé národnosti na svůj náklad sám*.“¹⁷⁵ Němci toto nařízení ale často obcházel a nosili pásku buď na jiném, nebo ne právě viditelném místě. Obzvláště německé ženy projevily v tomto ohledu velkou vynalézavost a nosily ji často jako ozdobu uvázanou přes prsa nebo v pase, často ji zakrývaly kabelkou.¹⁷⁶ Proto OSK v Chebu později nařídil takovéto osoby pokutovat. 25. července pak koordinační okresní výbor politických stran rozhodl, že kromě žlutých pásek se budou nadále používat ještě pásy rudé, které měly označit

¹⁷¹ SOKA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 - 1947.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Karel KAPLAN, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Praha 1990, 248 s.

¹⁷⁵ SOKA Cheb, Okresní národní výbor Cheb (ONV Cheb), inv. č. 79, Vyhláška o označení obyvatelstva německé národnosti 1945.

¹⁷⁶ SOKA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 - 1947.

antifašisty a politicky spolehlivé osoby německé národnosti, tedy ty, kteří byli kvůli svému politickému přesvědčení uvězněni v koncentračním táboře nebo byli pro svou politickou činnost, zaměřenou proti nacismu, souzeni. Červená páska znamenala mezi Němci výsadní postavení. Taková osoba musela být v obchodě obsloužena před Němci označenými žlutou páskou. Dále byly používány pásy bílé, které označovaly odborníky a Němce nepostradatelné pro chod podniků a hospodářství.¹⁷⁷ Zaměstnavatelé přitom byli povinni takové osoby nahlásit a těmto osobám bylo dovoleno pobývat a pracovat na dosavadním místě.

V červnu roku 1945 nahradila 1. pěší divizi americké armády v Chebu divize 79. a přebrala dohled nad městem. Příchodem nové divize se zvětšil počet amerických vojáků, především pak důstojníků. Nedostávalo se místa k jejich ubytování. Podobný problém nastal s novým přílivem Čechů do pohraničí. Městský národní výbor v Chebu k tomuto účelu začal zabírat byty ve vlastnictví Němců. Ten samý měsíc vydala Okresní správní komise v Chebu nařízení, v němž rušila rozhlasové koncese všem příslušníkům německé národnosti. Všichni Němci museli povinně mezi 27. – 29. červem, odevzdat rozhlasové přijímače. Tyto přijímače poté dostaly k zapůjčení osoby české národnosti.¹⁷⁸ Toto nařízení však nebylo příliš moudré, v konečném důsledku totiž vedlo k tomu, že Němci bez volného přístupu k informacím měli omezené povědomí o tom, co se v republice děje, nedozvěděli tak ani o nových nařízeních, a pak je logicky nemohli dodržovat.

V průběhu léta 1945 byla vydána mnohá nařízení, která omezovala a znevýhodňovala Němce oproti ostatním obyvatelům regionu. Osoby německé národnosti byly zbaveny volebního práva, dále nesměly zastávat žádnou veřejnou funkci a samozřejmě nesměly sloužit v armádě. Dále byl vydán zákaz k uzavírání smíšených česko-německých manželství.¹⁷⁹ Němčina byla vytlačena z úředního styku a jediným akceptovaným jazykem se stala čeština. Dále se uzavíraly německé školy, výuka měla nadále probíhat jen v češtině. Toto nařízení bylo vyvěšeno na dveřích všech chebských úřadů a na železničním nádraží. Došlo také na přejmenování názvů ulic a náměstí, jejichž nová česká jména byla často jen

---

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ J. CHMELÍKOVÁ, *Osvobození – Cheb 1945*, s. 88.

překladem starých německých názvů.¹⁸⁰ Další nařízení pak odstraňovalo všechny německé nápisy a jakékoli nacistické symboly. Omezující nařízení se týkala všech sfér běžného života. „*Němcům bylo zakázáno jezdit na kole či motocyklu, používat veřejnou dopravu, chodit po chodníku, svobodně pracovat, navštěvovat restaurace, hostince, kina, divadla, lázně a další veřejná zařízení. Byla také stanovena doba, po které Němci nesměli vyjít na ulici. Původně to bylo ve 20 hodin, později se tento čas posunul na 21.30. Němcům bylo rovněž zakázáno vlastnit hudební nástroje.*“¹⁸¹

Další velké omezení osob německé národnosti představovaly potravinové přiděly. Byly stejné, jaké za války pobírali Židé. Mezi Němci toto nařízení budilo velký negativní ohlas. V červnu roku 1945 pak příkaz ministerstva výživy Němcům zastavil vydávání tzv. tabačenek¹⁸² a kuřivo nesmělo dostat ani několik málo Němcům, kteří pobírali stejné potravinové lístky jako občané české národnosti.¹⁸³

V červenci roku 1945 vyvstal v pohraničí problém. Proudily sem velké skupiny novoosídlenců z různých koutů Čech, ale i Slovenska a navraceli se Češi zavlčení během války do Říše. Ač některé takové osoby původně pouze městem procházely, řada jich v Chebu a okolí zůstala natrvalo. Nově osidlující lidé směřovaly do domů, statků, chalup a bytů Němců, kteří v nich ale nadále bydleli. Často se tak stávalo, že v jednom domě vedle sebe žily dvě rodiny – nově příchozí česká a původní německá. Otázka odsunu se tak v červenci roku 1945 na Chebsku nabyla na naléhavosti.¹⁸⁴

Někteří Němci přiznávali, že již v roce 1918 očekávali odsun do Německa a návrh na transfer uvítali¹⁸⁵. Jednalo se obzvláště o ty Němce, jimž byl na základě dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. května 1945 zkonfiskován majetek. Často se také stávalo, že němečtí občané stáhli svou žádost o přidělení československého občanství a sami se přihlásili do odsunu poté, co jim stát odebral soukromý podnik.¹⁸⁶ Odsun organizačně zajišťovala Okresní správní komise a Místní správní komise v Chebu. Dne 26. července 1945 vznikla při Okresní správní komisi v Chebu komise pro evakuaci Němců.¹⁸⁷ Hlavním úkolem této komise byla příprava odsunu všech sudetských Němců z Chebského okresu, kromě

¹⁸⁰ SOKA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 - 1947.

¹⁸¹ M. FLÁŠKA, *Chebsko po květnu 1945*, s. 54.

¹⁸² Poukázky, na jejichž základě byly vydávány cigarety a jiné kuřivo.

¹⁸³ SOKA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 - 1947.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ SOKA Cheb, ONV Cheb, Zápisy z plenárních schůzí.

¹⁸⁷ SOKA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 – 1947.

uznaných antifašistů a následné provedení odsunu. Jejich prověřování prováděla smíšená komise při Okresní správní komisi v Chebu. K srpnu 1945 bylo na Chebsku za antifašisty oficiálně uznáno 706 rodin, celkem 2 824 osob.¹⁸⁸ Později se jejich počet ještě snížil. Těmto osobám bylo vydáno speciální osvědčení, průkaz, jímž se prokazovali a díky němuž získávali oproti ostatním Němcům určité výhody. Nevztahovala se na ně konfiskace majetku a zpočátku ani odsun. Češi těmto osobám prokazovali úctu, v obchodech byli uznání antifašisté obsluhováni dříve než ostatní Němci a samozřejmě pobírali běžné potravinové lístky.

S odsunem pomáhaly také Revoluční gardy¹⁸⁹, ale na jejich jednání bylo v Chebu podáváno mnoho stížností¹⁹⁰. Městská správa uvažovala dokonce o tom je odvolat, pokud se situace nezlepší. Hlavní pracovní náplní Rudých gard v Chebu bylo zajištění a hlídání důležitých objektů, nádraží, kasáren či sběrných táborů. Na Chebsko byli první gardisté vysláni v druhé polovině května 1945. Nejvíce stížností se týkalo jejich násilného chování a krádeží. V nedaleké Aši dokonce docházelo k potyčkám mezi gardisty a americkými vojáky. Situace vyvrcholila v noci z 30. června na 1. července 1945, kdy byli z blíže nespécifikovaných příčin postřeleni po hádce s Američany tři gardisté.¹⁹¹

„Divoký“ odsun na Chebsku probíhal hlavně v červenci 1945. Jako první šli do odsunu uprchlíci z oblastí Východního Pruska pobývající na chebském území od února roku 1945. Vysídlování těchto německých uprchlíků bylo ale po několika týdnech zastaveno okamžitým zákazem násilných přesunů do americké okupační zóny. Tento zákaz pro chebský okres vydal velitel 11. pěší divize americké armády v Plzni dne 8. srpna 1945 pro chaotičnost a neorganizovanost akce. Odsuny se obnovily po výsledku jednání Postupimské konference v srpnu roku 1945. Další odsuny již byly organizačně mnohem propracovanější.¹⁹²

---

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Jaroslav TOMS, *K problematice odsunu Němců a osídlování Karlovarska (1945 – 1953)*, *Minulostí Západočeského kraje* 21, 1985, s. 39–40.

¹⁹⁰ SOkA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, *Kronika města Cheb 1945 – 1947*.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Tamtéž.

2.4 Průběh organizovaného odsunu chebských Němců

Němečtí obyvatelé na Chebsku byli nenáviděni i díky zveřejnění dalších důkazů nacistické brutality. Dne 11. srpna roku 1945 byl poblíž nedaleké obce Dürnbach, česky Potočiště¹⁹³, nalezen hromadný hrob obětí nacistického řádění. Jednalo se o sovětské zajatce, ubytované v Potočišti i Chebu a využívané k zemědělským i jiným pracím. V sousedství se pak našly další hroby.¹⁹⁴ Oběti byly postaveny k okraji vlastnoručně vykopané jámy a tupým předmětem byly zezadu udeřeny do hlavy.¹⁹⁵ K takovýmto popravám docházelo ještě ve chvílích, kdy české pohraničí již obsazovala americká armáda. Tato událost značně rozbouřila místní veřejné mínění. Pozůstatky nacistického řádění a v mnoha případech také touha vlastnit majetek Němců vedly k tomu, že odsun téměř všech německých osob se v létě roku 1945 stal na Chebsku prioritou. Konsolidace poměrů v Chebu a okolí postupovala v rychlém tempu.¹⁹⁶ Členům Národní bezpečnosti se podařilo zmařit několik akcí nacistické organizace Wehrwolfů¹⁹⁷.

Podobně jako ve zbytku republiky i zde vzniklo několik sběrných a jedno internační středisko, kde byli Němci zadržováni před samotným odsunem. Sběrné středisko se nacházelo pod širým nebem v dnešní Pražské ulici blízko dnes již neexistujícího kostela sv. Jodoka. Na území města bylo i jedno internační středisko. Jednalo se nejspíše o jediné takovéto zařízení svého druhu v celém okrese Cheb. Tento tábor vznikl v oblasti Gabelsběrgovy, dnešní Pekařské ulice, v areálu tehdejší firmy Eska.¹⁹⁸ Tvořilo ho zpočátku osm dřevěných obytných budov a několik menších domků. Kdy přesně byl chebský tábor zřízen, není jasné. Podle dostupných materiálů nejspíše někdy v říjnu roku 1945.¹⁹⁹ Tento tábor na pozemek tehdejší firmy Eska přesunuli z původního místa v obci Reichersdorf, česky Hradiště, dnes tvořícího předměstí Chebu.²⁰⁰ Kolem tábora později z bezpečnostních důvodů

---

¹⁹³ Obec Potočiště se nachází asi 5 km od Chebu směrem na Mariánské Lázně.

¹⁹⁴ SOkA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 – 1947.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Neoficiální nacistická tajná organizace, která na území Československa páchala nejrůznější záškodnické akce.

¹⁹⁸ Eska byla československá firma, proslulá výrobou jízdních kol a motocyklů. Budova bývalé továrny byla stržena roku 2009.

¹⁹⁹ SOkA Cheb, ONV Cheb, kart. 70, inv. č. 287, Likvidace internačního střediska 1947.

²⁰⁰ Tamtéž, Protokol o likvidaci ze dne 1. července 1946.

postavili zed'.²⁰¹ Kapacita tábora byla až čtyři tisíce Němců. Strážní službu v něm vykonávali nejdříve příslušníci Národní bezpečnosti, později, asi od dubna roku 1945 členové tzv. okresní milice. Po celou dobu existence jeho správci vedli řádnou agendu. Dělo se tak až do 7. dubna roku 1947, kdy z tábora odešli poslední Němci.²⁰² Na většinu německých obyvatel zadržovaných v táboře se vztahovala pracovní povinnost. Nejprve sice o tuto „službu“ nebyl příliš velký zájem, protože zpočátku plně stačila pracovní síla Němců žijících mimo tábor. Později byli internovaní Němci nasazováni na nejtvrďší práce, nejčastěji na odklizení rozbombardovaných budov a pokládání železničních kolejí.²⁰³

Posléze začaly na území Chebu vznikat další sběrné tábory. Jeden takový např. i v bývalém klášteře sv. Kříže v Hradební ulici, odkud předtím byly příslušnice řádu vyhnány. K 1. říjnu roku 1945 tak bylo ve všech sběrných a internačním středisku v Chebu zajištěno 2 236 osob.²⁰⁴

Život v táboře se řídil mnoha bezpečnostními pravidly, vydanými příslušným úřadem. V případě chebských táborů to byl bezpečnostní referát Okresního národního výboru. Každý nově přichozí se musel podrobit lékařské prohlídce, po provedení dezinfekce následovala prohlídka osobních věcí. Cennosti a peníze byly internovaným osobám ihned odebírány do úschovy, mohly si ponechat pouze nejnnutnější předměty běžného denního užívání. Táborový personál se měl k Němcům chovat zdrženlivě, ale zároveň zachovávat spravedlnost a klid.²⁰⁵ Přesto ale bylo zakázáno s nimi udržovat jakýkoli bližší nebo osobnější kontakt. Měli k dispozici i lékaře, který za svou službu dostával odměnu 1 600 Kč měsíčně.²⁰⁶

Přísný zákaz se vztahoval na jakékoli návštěvy v táboře kromě několika oficiálních kontrol, a to jak ze strany Čechů, tak i Američanů. Přísně, a pokud se nenašel viník, pak i kolektivně, se trestaly přestupky. Stejně tak mohla být internovaným vyslovena i veřejná pochvala, většinou za dobře odvedenou práci. Z toho pak plynuly i určité výhody, ať už povolení určité osobní návštěvy nebo

---

²⁰¹ Tamtéž, Likvidace internačního střediska 1947, Zápis z místního šetření ONV Cheb ze dne 22. května 1947.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ SOKA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 – 1947.

²⁰⁴ SOKA Cheb, ONV Cheb, kart. 70, inv. č. 287, Likvidace internačního střediska 1947.

²⁰⁵ T. STANĚK, *Tábory v českých zemích 1945 – 1947*, Opava 1996, s. 98.

²⁰⁶ SOKA Cheb, ONV Cheb, kart. 70, inv. č. 287, Likvidace internačního střediska 1947, protokol o likvidaci ze dne 1. července 1946.

možnost častější výměny korespondence.²⁰⁷ Nejhorší situace ve sběrném táboře pak nastala v prvních měsících roku 1946. Nacházelo se zde velké množství říšských Němců a jejich počet ještě zvyšovali Němci nově přivázení z vnitrozemí.²⁰⁸

„Představitelé Okresní správní komise V Chebu ve své žádosti o urychlený odsun říšských Němců z chebského okresu ze dne 5. února 1946 adresované Oblastnímu osídlovacímu úřadu v Karlových Varech a Zemskému osídlovacímu úřadu v Praze uvádějí skutečnost, že byl několikrát během posledních měsíců přes Cheb vyslán transport až padesáti říšských Němců údajně náležících do ruské zóny, kteří byly dodáni do tamějších sběrných středisek. Iniciátoři žádosti poukazovali také na fakt, že v blízké obci Prosečnice již existuje sběrný tábor pro říšské Němce určené do ruské zóny, který však odmítá říšské Němce z Chebu převzít s tím, že mají své kapacity vyhrazeny pro okresy Plzeň, Domažlice a České Budějovice. Žadatelé v tomto spatřují značnou nespravedlivost a poukazují také na možnou zkorumpovanost odpovědných úředníků. Početní stav říšských Němců žijících na okrese Cheb udávali úředníci z chebské okresní správní komise těmito čísly: 5100 osob z ruské zóny, 670 osob z americké zóny, 400 osob z britské zóny a 5 osob ze zóny francouzské. Celkem se tedy mělo jednat o 6175 říšských Němců, přičemž jich dosud bylo odsunuto pouze 900 a to do britského pásma. V závěru dopisu pisatelé poukazují na nedostatečný počet volných bytů pro nově přicházející české osídlence a na fakt, že nelze Němce vyhnat do lesů“²⁰⁹

Dne 16. října roku 1945 bylo na schůzi Městské správní komise rozhodnuto, že Němcům, ať už říšským či sudetským, určeným k odsunu, bude povoleno vzít si s sebou zavazadlo o váze maximálně 35 kg. Podle místní kroniky odsun německých obyvatel z Chebu probíhal „celkem hladce“.²¹⁰ V říjnu v Chebu Městská správní komise ustanovila speciální hlídky, které měly za úkol hledat a zajišťovat vyprázdněné byty dříve patřící Němcům. Z těchto bytů se pak odvážel nábytek do jednotného skladiště poblíž internačního tábora na území továrny Eska. K říjnu roku 1945 komise evidovala na tisíc žádostí o zapůjčení tohoto vybavení po

---

²⁰⁷ SOkA Cheb, ONV Cheb, kart. 70, inv. č. 847, Domácí řád pro internační, sběrné a pracovní tábory.

²⁰⁸ SOkA Cheb, ONV Cheb, kart. 70, inv. č. 847, Žádost o odsun říšských Němců z okresu chebského.

²⁰⁹ M. FLAŠKA, *Chebsko po květnu 1945*, s. 66.

²¹⁰ SOkA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 – 1947.

Němcích.²¹¹ Němcům byly zkonfiskovány zlaté a stříbrné předměty a poté odevzdány finančnímu úřadu v Chebu.²¹²

Němci z Chebska ovšem nebyli posíláni pouze přes hranice. Pokud přišlo z nějaké části republiky hlášení o nedostatku pracovních sil, ostatní kraje se snažily pomoci. Okresní osidlovací úřad v Chebu tak v listopadu roku 1945 provedl odsun několika Němců do Tábora, kde tyto osoby pracovaly v zemědělství.²¹³ Němcům bylo v tomtéž měsíci zakázáno nosit součásti vojenských krojů a součásti podobných uniforem.²¹⁴ K prosinci roku 1945 opustilo území Chebska až po Planou u Mariánských Lázní osm tisíc německých občanů. Jednalo se především o tzv. národní hosty, kteří se na území Chebu a okolí přistěhovali až těsně před koncem druhé světové války.²¹⁵ Zástupci Okresních správních komisí v Chebu, Aši, Lokti a Kraslicích žádali na centrálním osidlovacím úřadu v Praze, aby uspil jejich odchod z důvodu nedostatečné kapacity ubytování pro nově příchozí Čechy.²¹⁶ Rychlý odsun ovšem západočeští zástupci požadovali také proto, že naprostou většinu národních hostů tvořily ženy a děti, tudíž „*neproduktivní síla*“.²¹⁷

Zájem o pracovní místa, která museli Němci automaticky uvolnit osobám české národnosti, nebyl vysoký. Citelně tak na Chebsku začali chybět specialisté a odborníci, zejména v zemědělství a podnicích Eska a Cremona²¹⁸ v Lubech u Chebu. Tento problém se řešil tak, že původní němečtí specialisté obdrželi speciální průkazy, které je opravňovaly dostávat české potravinové lístky a také je chránily před vystěhováním z jejich bytů.²¹⁹ Tyto osoby pak požívaly i dalších výhod. Jejich děti bez problémů navštěvovaly jakoukoli českou školu, oni sami mohli užívat dopravních prostředků a neplatila pro ně ani omezení nákupní doby. Nepostradatelní byli i němečtí lékaři, za něž v roce 1945 nebyla v Chebu adekvátní náhrada.²²⁰

Žádost o vyjmutí z odsunu mohl podat občan německé národnosti, který nebyl prokazatelným nacistou, členem žádné přidružené organizace²²¹, udavačem

---

²¹¹ Tamtéž.

²¹² Tamtéž.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Firma známá výrobou strunných hudebních nástrojů, specializuje se především na výrobu houslí.

²¹⁹ SOkA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 – 1947.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Jednalo se o SS, SA, Wehrmacht a podobné organizace.

nebo zrádcem. Většinou se jednalo o osoby ze smíšených manželství, specialisty nebo antifašisty. Žádost o vyjmutí z odsunu se skládala z vyplnění dotazníku a výslechu, proč chce dotyčný zůstat v Československu. V Chebu úřady vyhověly asi třetině z těchto žádostí.²²²

Další velmi významnou skupinou představovali antifašisté. Bezprostředně po skončení druhé světové války byli za antifašisty uznáni všichni bývalí němečtí členové Komunistické strany Československa a členové německé Sociálně demokratické strany. Později získali statut antifašisty zejména ti, kteří byli kvůli svému politickému smýšlení vězněni nebo internováni a týráni v koncentračních táborech. V každé obci na Chebsku získali starostové úkol sestavit seznam osob, které lze označit za antifašisty.²²³ Každý, kdo chtěl úřady oficiálně požádat o přidělení statutu antifašisty, musel svou činnost doložit konkrétními podkladovými materiály. Dále musel dotyčný projít přísnou prověrkou komise složené ze zástupců všech politických stran zastoupených v Okresní správní komisi a z členů Antifašistického výboru. Pokud dotyčná osoba prověrkou prošla a komise ji uznala za antifašistu, vztahoval se tento statut na celou její rodinu. V okrese Cheb tak bylo k srpnu roku 1945 za antifašisty uznáno 706 rodin, což čítalo 2 824 osob.²²⁴ Těmto osobám se automaticky vrátilo československé občanství se všemi výhodami z toho plynoucími. Přesto v roce 1946 dobrovolně opustila okres Cheb asi polovina oficiálně uznaných antifašistů. Jeden z hromadných transportů antifašistů odjel z Chebu do Německa 29. března roku 1946.²²⁵ Tyto osoby pak v některých případech měly právo volby, do které německé zóny chtějí být odsunuti a mohli si s sebou kromě cenností vzít veškerý movitý majetek.

Dne 10. ledna roku 1946 byl na přímý rozkaz americké armády zastaven odsun jednotlivců německé národnosti. Zároveň dostaly chebské úřady vyznění, že všichni občané německé národnosti, kteří jednotlivě překročili státní hranici a přešli do Německa, budou do Chebu vráceni. Tyto Němce po návratu internovali a poslali na práci do dolů na Mostecku.²²⁶ Americké úřady dále upozornily, že odsun Němců je možno provádět jen v „*ucelených převozech, předem hlášených*

---

²²² SOkA Cheb, ONV Cheb, kart. 81, inv. č. 897, Žádosti o vynětí z odsunu.

²²³ SOkA Cheb, Městský národní výbor Cheb, kart. 48, Seznamy antifašistů.

²²⁴ SOkA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 – 1947.

²²⁵ SOkA Cheb, fond č. 266, ONV Cheb, karton č. 70, inv. č. 847, Seznamy odsunutých německých antifašistů.

²²⁶ SOkA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 – 1947.

*americké armádě.*²²⁷ Okresní správní komise v Chebu veřejně oznámila, že kdo jednotlivě překročí státní hranici a bude zadržen, bude nadále internován v táboře.

Odsun do amerického pásma probíhal tak, že americké vojenské úřady přebíraly jeden vlak odsunutých Němců denně. Jeden transport čítal 1 200 osob. K únoru roku 1946, tak bylo z okresu Chebu do americké zóny odsunuto 26 400 Němců.²²⁸ Od počátku března 1946 pak Američané přislíbili přijímat dva vlaky denně. Dne 24. února pak bylo k odsunu připraveno dalších 1 200 Němců.²²⁹ Koncem února 1946 Okresní správní komise Cheb projednávala otázku zřízení finančního fondu pro doplňování povolených částek pro odsunuté Němce. Jednalo se asi o dva milióny korun pro Němce projíždějící Chebem z jiných českých okresů. Toto rozhodnutí mělo odsun urychlit.²³⁰ Částka, kterou si odsunovaní mohli vzít s sebou, byla stanovena na jeden tisíc marek, hmotnost zavazadel na 50, později 75 kg na osobu.²³¹

Od 1. prosince roku 1945 začala osidlovací úřadovna provádět evidenci německých obyvatel určených k odsunu pomocí tzv. evidenčních lístků.²³² Nejdříve byli jednotliví Němci rozděleni podle místa určení do jednotlivých okupačních zón v Německu. Většina německých obyvatel Chebu měla odejít do americké okupační zóny,²³³ uprchlíci z východu byli rozděleni podle svého původního bydliště. První hromadné organizované odsuny byly uskutečněny do britské zóny²³⁴ v listopadu 1945. Dne 19. listopadu bylo odsunuto 320 německých osob, 29. listopadu 439 Němců.²³⁵

Od ledna roku 1946 se chystaly transporty do americké zóny. Každý občan města nebo vesnice, který obdržel výzvu k odsunu, musel přelepit klíčové dírky svých dosavadních obydlí úřední páskou. Odsunovány měly být celé rodiny.²³⁶ První hromadný transport do americké zóny byl vypraven 24. února roku 1946 z Mariánských Lázní. O den později pak vyrazil i první transport z Chebska. Následující transfer do amerického pásma odjel 17. března, opět s 1 200 Němci.

---

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Tamtéž.

²³² Tamtéž.

²³³ Ta zahrnovala Bavorsko, Hessensko, Bádensko – Württenbersko a Dolní Sasko.

²³⁴ Ta zahrnovala území Porýní, Vestfálska, Šlesvigska-Holštýnska a pojímala také města Hamburk, Oldenburg, Brémy a Hannover.

²³⁵ SOKA Cheb, ONV Cheb, karton č. 70, inv. č. 847, Odsun do britské zóny.

²³⁶ SOKA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 – 1947.

V dubnu roku 1946 se z Chebu do americké zóny vypravily 4 transporty, v květnu 3 a vrcholu dosáhl chebský odsun v červnu roku 1946, kdy bylo vypraveno 6 nákladních vlaků. Poté se tempo odsunu poněkud zpomalilo a poslední transporty do americké zóny odjely z města v říjnu roku 1946.²³⁷

Z Chebu ovšem putovaly transporty i do sovětského okupačního pásma.²³⁸ První odjel 7. července roku 1946. Četnost těchto odsunů byla mnohem větší a vrcholu také dosáhla v červnu 1946. Tyto transporty skončily v říjnu roku 1946. Od předchozích se lišily jen v částce, kterou si mohli odsunovaní Němci vzít s sebou. Na osobu bylo povoleno odvézt pět set marek.²³⁹

Hlavní vlna odsunů na Chebsku ustala na podzim roku 1946. Nelze bohužel určit přesný počet odsunutých Němců, neboť seznamy v archivu, nejsou kompletní. V žádných pak nejsou uvedeni ani ti, kteří opustili republiku dobrovolně v prvních poválečných měsících. Přesný počet odsunutých Němců můžeme jen odhadovat podle vydaných potravinových lístků. „Podle údajů uváděných pro okres Cheb žilo ve všech obcích v jeho působnosti v září 1945 celkem 75 189 Němců v únoru 1946 pak 60 240 a konečně pro březen 1947 se uvádí již pouhých 4701 osob německého původu. Z těchto údajů lze pak snadno vyvodit závěr, že zatímco před započítáním hlavní vlny organizovaného vysídlování odešlo z Chebska zatím jen 14 949 Němců, v průběhu roku 1946 opustila chebský okres většina zde dosud žijícího německého obyvatelstva, celkem 55 539 osob.“²⁴⁰ V červenci roku 1946 v Chebu dosud zůstávalo 5 800 Němců, kteří byli určeni k odsunu do 14 dnů. Kromě nich zůstávalo ještě 400 rodin, jejichž rodinní příslušníci byli internováni v zajateckých táborech a dále ještě 359 rodin, jejichž členové pracovali při žních.²⁴¹

Během roku 1947 došlo na Chebsku k vysídlení posledních německých obyvatel. Koncem července 1947 bylo z Chebska posláno 24 německých rodin na hornické práce do českého vnitrozemí. Dalších 132 osob pak bylo od ledna do července roku 1947 vystěhováno na vlastní náklady v rámci tzv. dodatečného odsunu. Velkou část mezi posledními vystěhovávanými Němci tvořili specialisté, kteří opětovně neprošli prověrkami, celkem 161 specialistů. V okrese Cheb tak

---

²³⁷ SOkA Cheb, ONV Cheb, kart. 70, inv. č. 847, Seznamy odsunutých Němců do amerického pásma podle transportů.

²³⁸ Ta zahrnovala oblast Saska, Durynska, Braniborska, Meklenburska, Horního a Dolního Slezska, Východního Pruska a Východního Pomořanska.

²³⁹ SOkA Cheb, ONV Cheb, kart. 73, Seznamy odsunutých Němců do ruského pásma.

²⁴⁰ M. FLAŠKA, *Chebsko po květnu 1945*, s. 78.

²⁴¹ SOkA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1945 – 1947.

nadále zůstalo 264 antifašistů a 875 specialistů.²⁴² Ke konci roku 1947 se také zrušila většina chebských sběrných táborů.²⁴³

K únoru roku 1948 žilo na Chebsku už jen tři tisíce Němců, jejichž část byla následně odsunuta při posledních ojedinělých vysídlovacích akcích. Tyto akce v celém Československu probíhaly až do 50 let 20. století.

Radikální odsun Němců způsobil na Chebsku akutní nedostatek nejen pracovních, ale i občanských zdrojů. Počet obyvatel města a okolí se snížil o více než polovinu. Vysídlení německého obyvatelstva také v celkovém úhrnu způsobilo i zánik 13 obcí a osad v chebském okrese.²⁴⁴ Tradice a integrita, již obyvatelé Chebu budovali po téměř tisíc let, byla násilně zpřetrhána a nahrazena kulturou nově příchozích obyvatel.

---

²⁴² SOkA Cheb, ONV Cheb, kart. 70, inv. č. 847, zpráva bezpečnostní komise ze dne 17. 10. 1947.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Jaromír BOHÁČ – Roman SALAMANCZUK, *Zmizelé Chebsko*, Cheb 2007, s. 8–9.

Závěr

Konec 20. let 20. století byl poznamenán celosvětovou hospodářskou krizí. Ta se postupně projevila ve všech oblastech průmyslu. Ve 30. letech pak silně zasáhla i Československo a mnoho osob se ocitlo bez práce a finančního zabezpečení. Největší nezaměstnanost z českých zemí pak postihla území Sudet, které bylo nejhustěji osídleno českými Němci. Tato skutečnost vedla k radikalizaci německého národa a jejich čím dál většimu sblížení s Hitlerovým Německem.²⁴⁵ Prodlouženou Hitlerovou rukou v Československu se pak stala Henleinova Sudetoněmecká strana, založená roku 1933 v Chebu. Tato strana zvítězila ve volbách konaných roku 1935. Od této chvíle bylo československým politikům zcela jasné, že česko-německá situace je vážná a že je třeba ji řešit.

Po odmítnutí tzv. Karlovarských požadavků, které byly Henleinem předloženy československé vládě a které byly postaveny tak, aby nemohly být vládou přijaty, se situace vyhroutil. Smutnou událostí československých moderních dějin se pak stalo podepsání Mnichovské dohody 29. září roku 1938, kdy byly za účasti čtyř států²⁴⁶ odstoupeny pohraniční území Československa nacistickému Německu.

Dne 1. září roku 1939 pak vypukla druhá světová válka. Pět let byli Češi utiskováni a terorizováni ze strany nacistického Německa. Nenávisť vůči Němcům byla potlačována až do května roku 1945, kdy válka skončila. Poté se situace obrátila a mezi českým obyvatelstvem vypukla vlna radikalismu a nacionalismu. Češi vzali „spravedlnost“ do svých rukou. Němci byli napadáni a lynčováni, mnohdy také bez soudu popraveni a ihned v květnu a dalších měsících začala akce, která byla již za války diskutována a připravována českou exilovou vládou v Londýně, tzv. „divoký“ odsun německého obyvatelstva.

Situace v Čechách byla nekontrolovatelná, docházelo k živelnému vyhánění Němců ze svých domovů. Mnoho německých občanů zahynulo během dlouhých pochodů, kdy byli bez odpočinku hnáni na stání hranice, mnoho dalších bylo bez milosti zabito. Neexistovala žádná přesná evidence počtu německých

---

²⁴⁵ Německým kancléřem byl Hitler jmenován roku 1933.

²⁴⁶ Anglie, Francie, Itálie a Německo.

osob, které byly takto perzekuovány. „Divoký“ odsun byl ukončen v srpnu roku 1945, poté, co se zástupci velmocí na konferenci v Postupimi společně dohodli, jak bude odsun nadále probíhat.

V srpnu roku 1945 pak začala další fáze německého vysídlování. Začal tzv. „organizovaný“ odsun. Byly sepsány přesné regule, jak mají být osoby, jdoucí do odsunu, vybaveny. Evidence odsunovaných osob se také velmi zlepšila. Mnoho německých obyvatel bylo zadrženo ve sběrných, pracovních a internačních táborech. Němci byli posíláni na nejtěžší práce v zemědělství i průmyslu a mnohdy tuto činnost vykonávali stovky kilometrů od svých domovů. Hlavní vlna druhé fáze odsunu probíhala v letních měsících roku 1946, kdy bylo do sovětského i okupačního pásma denně odsunuto několik tisíc osob.

Odsun Němců oficiálně skončil rokem 1947, ovšem ojedinělé odsuny probíhaly až do 50. let 20. století. Přesné zjištění počtu odsunutých osob je velmi obtížné. Neexistují záznamy, které by zaznamenávaly všechny ty, kteří byli zabiti, utekli přes hranice nebo byli živelně vyhnáni. Přesto bylo od roku 1945 do roku 1948 z Československa odsunuto na 2, 2 miliónu německých obyvatel.

Prameny a literatura

Archivní zdroje

Státní okresní archiv Cheb

Fond Okresní národní výbor

- karton 5, inv. č. 819 - Návštěva filmařů ve sběrných střediscích
- karton 37, inv. č. 827 - Seznam osob ze smíšených manželství
- karton 48, inv. č. 819 – Návštěvy žurnalistů ve sběrných táborech
- karton 70, inv. č. 847 – Domácí řád pro internační, sběrné a pracovní tábory; Likvidace internačního střediska; Odsun a osídlení pohraničí; Seznamy odsunutých Němců do amerického pásma; Seznamy odsunutých Němců do britského pásma; Seznamy odsunutých Němců do ruského pásma; Seznamy odsunutých německých antifašistů; Seznamy vyňatých z odsunu; Záznamy o útěku internovaných osob; Zjišťování počtu Němců; Žádost o odsun říšských Němců z okresu chebského
- karton 74, inv. č. 847 - Prozatímní vynětí z odsunu německých antifašistů; Smíšená manželství a antifašisté
- karton 89 - Žádosti o vynětí z odsunu
- inv. č. 803 - Seznam osob ve sběrném středisku
- inv. č. 806 - Osoby určené k odsunu.
- inv. č. 829 - Dotazníky o německých sběrných táborech

Fond Městský národní výbor

- Kronika města Chebu 1945 - 1947
- Kronika města Chebu 1948 - 1949
- kart. 48, inv. č. 421 – Soupis antifašistů; Soupis německého obyvatelstva

Paměti

BENEŠ, Edvard, *Odsun Němců*, Praha 1995.

BENEŠ, Edvard, *Odsun němců z Československa*, Praha 2002.

DĚDINOVÁ, Sidonie (ed.), *Slyšme i druhou stranu. Dokumenty k vyhnání Němců z českých zemí*, České Budějovice 1991.

RÁDL, Emanuel, *Válka Čechů s Němci*, Praha 1993.

Literatura

ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš, *Organizované divoké odsuny? Úloha ústředních státních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945)*, Soudobé dějiny 12, č. 3 – 4, 2005, s. 465 - 533.

ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš, *Organizované divoké odsuny? Úloha ústředních státních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945)*, Soudobé dějiny 13, č. 1 – 2, 2006, s. 13 – 49.

ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš, *Organizované divoké odsuny? Úloha ústředních státních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945)*, Soudobé dějiny 13, č. 3 – 4, 2006, s. 321 – 376.

BENEŠ, Zdeněk – KURAL, Václav, *Rozumět dějinám*, Praha 2002.

BOHÁČ, Jaromír, *Cheb – město*, Cheb 2007.

BOHÁČ, Jaromír – SALAMANCZUK, Roman, *Zmizelé Chebsko*, Cheb 2007.

ČERNÝ, Bohumil, *Češi, Němci, Odsun. Diskuze nezávislých historiků*, Praha 1990.

FALTYS, Antonín, *K problematice hospodářské struktury Karlovarska na počátku nacistické okupace*, Minulostí západočeského kraje 4, 1966, s. 63 – 68.

GOLDHAGEN, Daniel, *Hitlerovi ochotní katani*, Praha 1997.

HOUŽVIČKA, Václav, *Návrat sudetské otázky*, Praha 2005.

CHMELÍKOVÁ, Jitka, *Osvobození – Cheb*, Cheb 2005.

JECH, Karel – KAPLAN, Karel (edd.), *Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945*, Brno 2002.

JIŘÍK, Václav, *Kupředu levá*, Praha 2008.

KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945 – 1948*, Praha 1991.

KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Praha 1990.

KUČERA, Jaroslav, *Odsun nebo vyhnání?*, Praha 1991.

MAREK, Jindřich, *Oblastní velitelství čs. armády na Chebsku v roce 1945*, in: Sborník Chebského muzea 1999, Cheb 2000.

OLIVOVÁ, Věra, *Dějiny Československa od roku 1918 do roku 1945*, Praha 1966.

STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, Praha 1991.

STANĚK, Tomáš, *Perzekuce 1945*, Praha 1996.

STANĚK, Tomáš, *Poválečné excesy v pohraničí českých zemí a jejich vyšetřování*, Praha 2005.

STANĚK, Tomáš, *Vysídlení Němců z Československa*, Ostrava 1992.

TOMS, Jaroslav, *K problematice odsunu Němců a osídlování Karlovarska (1945 – 1953)*, *Minulostí západočeského kraje* 21, 1985, s. 39 – 40.

Internetové zdroje

<http://www.egerlaender.cz/>

<http://hamelika.webzdarma.cz/>

<http://www.vojna.net/>

<http://klimas.blog.cz/>

<http://www.kcprymarov.estranky.cz/>

<http://www.sdcr.cz/>

<http://absolventi.gymcheb.cz/>

<http://nassmer.blogspot.com/>

<http://www.tyden.cz/>

<http://master.ct24.cz/>

Seznam zkratek

ČSR	Československá republika
DNSAP	Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei, Německá národně socialistická strana dělnická
DSAP	Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei, Německá sociálně-demokratická pracovní strana
KSČ	Komunistická strana Československa
MNV	Městský národní výbor
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, Národně socialistická německá strana dělníků
ONV	Okresní národní výbor
OSK	Okresní správní komise
SA	Sturm-abteilungen, Úderné oddíly
SDP	Sudeten Deutsche Partei, Sudetoněmecká strana
SKR	Spojenecká kontrolní rada
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOkA	Státní okresní archiv
SS	Schutzstaffel, Ochramné oddíly
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké
ÚVOD	Ústřední vedení odboje domácího
ZNV	Zemský národní výbor

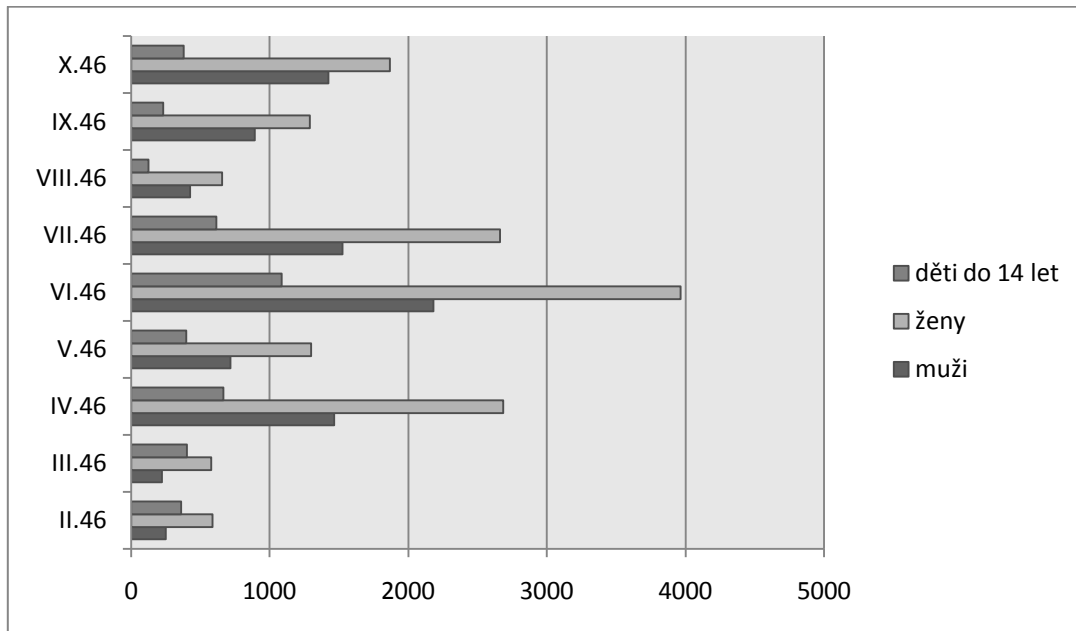
Seznam příloh

1. Graf, znázorňující počty odsunutých Němců na Chebsku v roce 1946.
2. Průkaz vydávaný antifašistům, psaný česky a anglicky. SOkA Cheb, Okresní národní výbor, kart. 74, inv. č. 847.
3. Příjezd Adolfa Hitlera do Chebu, 3. října 1938,
<http://www.vojna.net/nemecko/ceskoslovensko/index.htm> (24. 4. 2011).
4. Chebští obyvatelé vítají Adolfa Hitlera v Chebu.
<http://www.vojna.net/nemecko/ceskoslovensko/index.htm> (24. 4. 2011).
5. Zařízení pro technické provádění odsunu. T. STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, Praha 1991, Graf č. 1.
6. Grafické znázornění průběhu odsunu Němců. T. STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, Praha 1991, Graf č. 2.
7. Demarkační linie, <http://klimas.blog.cz/1005/pravda-o-osvobozeni-cr> (24. 4. 2011).
8. Sudety, http://www.kcprymarov.estranky.cz/clanky/mobilizace-a-mnichov-/ceske-pohranici-po-odsunu-cechu_-cesi-v-zupe-sudety.html (24. 4. 2011).
9. Edvard Beneš při projevu v Lidicích dne 10. 6. 1945,
http://www.sdcr.cz/clanky/stredocesky-kraj/Lidice_nataceni.html (24. 4. 2011).
10. Odsun Němců z Československa,
<http://absolventi.gymcheb.cz/2010/kasusov/dejepis/priloha.html> (24. 4. 2011).
11. Odsun Němců z Československa,
<http://nassmer.blogspot.com/2009/04/expozice-o-zle-napachanem-v.html> (24. 4. 2011).
12. Odsun Němců z Československa,
<http://absolventi.gymcheb.cz/2010/kasusov/dejepis/priloha.html> (24. 4. 2011).
13. Odsun Němců z Československa,
<http://nassmer.blogspot.com/2009/04/expozice-o-zle-napachanem-v.html> (24. 4. 2011).

14. Odsun Němců z Československa,
http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/britove-uvazovali-o-odsunu-nemcu-od-zacatku-valky_88140.html (24. 4. 2011).
15. Odsun Němců z Československa,
<http://nassmer.blogspot.com/2009/04/expozice-o-zle-napachanem-v.html>
(24. 4. 2011).
16. Odsun Němců z Československa, <http://master.ct24.cz/svet/91392-die-presse-benes-pripravoval-odsun-nemcu-radu-let/> (24. 4. 2011).
17. Odsun Němců z Československa,
<http://absolventi.gymcheb.cz/2010/kasusov/dejepis/priloha.html>
(24. 4. 2011).

Přílohy

Příloha č. 1.

Příloha č. 2.

Potvrzuje se majiteli této legiti-
mace, že byl antifasistický pracovník
a že stájal vyznamenání vyznam
též za národně socialistického
rezimu.

Byl členem

sociálně demokratické strany
komunistické ..
křesťansko sociální ..
německo demokratické ..

.....

Majitel legitimace byl z poli-
tických důvodů v koncentračním
táboře .....

a v jiných vězeních.

Manžel - otec - syn majitele byl
z politických důvodů v koncen-
tračním táboře .....

a v jiných vězeních.

This is to confirm that bearer,
named above, has been active in
anti-Nazi endeavors, and has ad-
hered to his - her - anti-Fascist
convictions under the National
Socialist reign.

Bearer has been a member of the

Social-Democratic- Party
Communist ..
Christian-Socialist ..
German-Democratic ..

.....

Bearer has been an inmate, for
political reasons, of the con-
centration camp .....

and other penal institutions.

Bearer's husband - father-son has
have - been interned, for political
reasons, at the concentration camp
and other penal institutions.

Příloha č. 3.

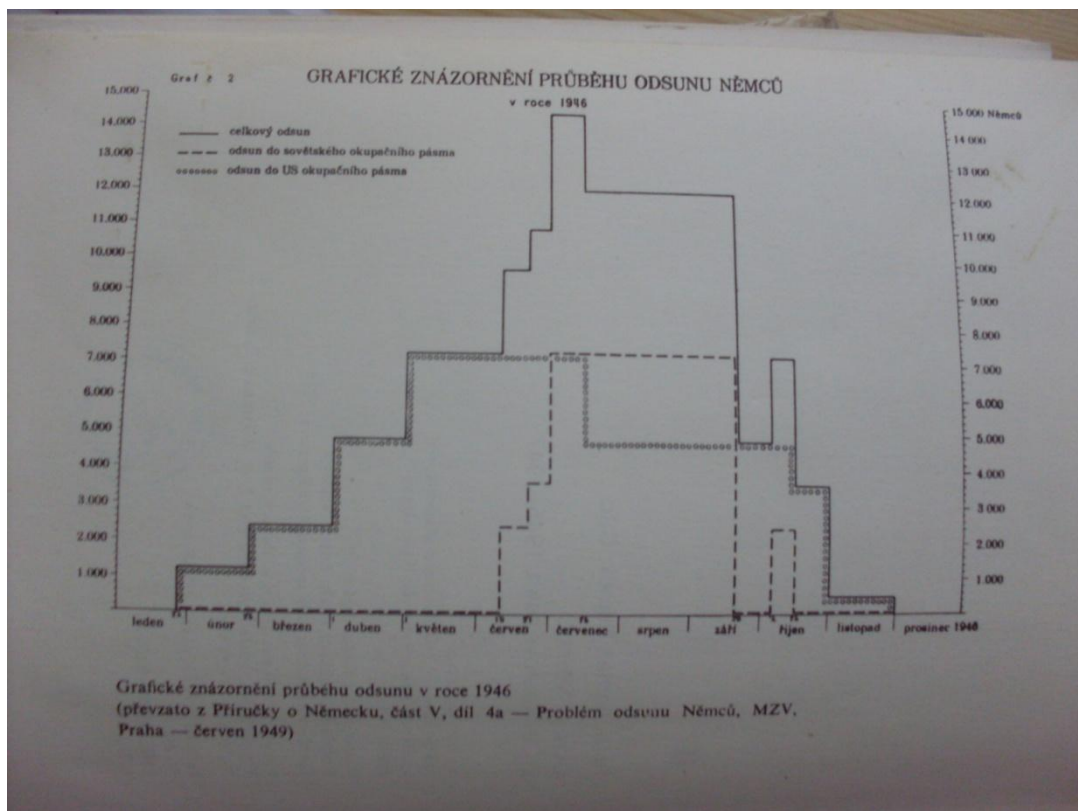
Příloha č. 4.

Příloha č. 5.

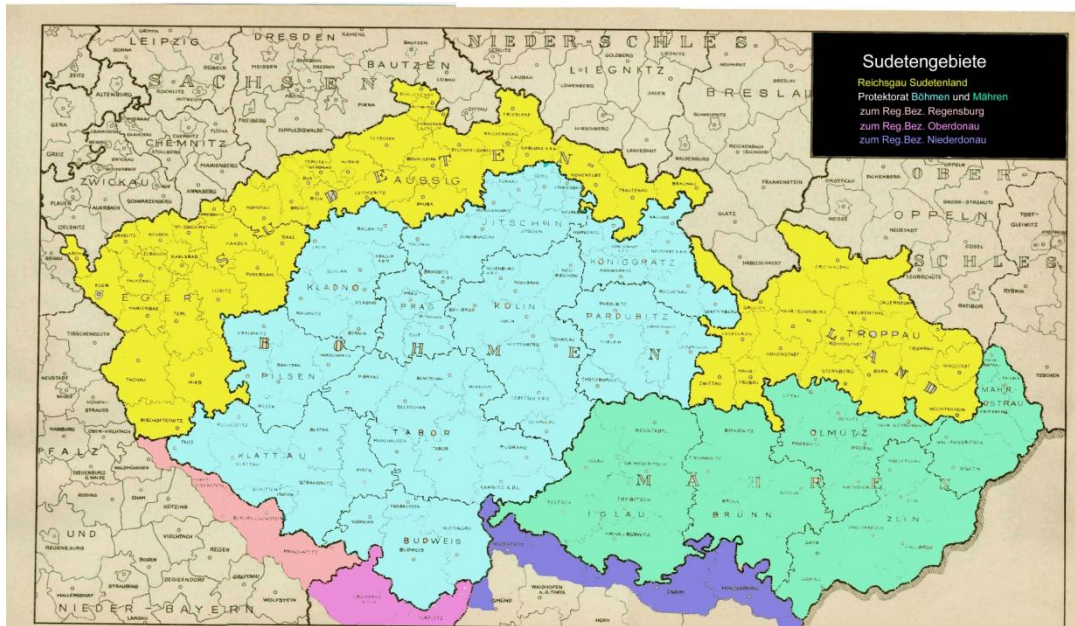
Příloha č. 6.

Příloha č. 7.

Příloha č. 8.

Příloha č. 9.

Příloha č. 10.

Příloha č. 11.

Příloha č. 12.

Příloha č. 13.

Příloha č. 14.

Příloha č. 15.

Příloha č. 16.

Příloha č. 17.

